

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра германської філології

Серпенінова Юлія Сергіївна

**ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ АНГЛОМОВНОЇ
ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Англійська мова)

Галузь знань: 01 Освіта

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ М.В. Дука,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач

кафедри германської філології

«____» _____ 2020 року

Виконавець

_____ Ю.С. Серпенінова

«____» _____ 2020 року

Суми 2020

Sumy Makarenko State Pedagogical University
The Department of Foreign and Slavonic Philology
The Chair of Germanic Philology

Serpeninova Yuliia Serhiivna

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH LEXICAL COMPETENCE OF
FUTURE ECONOMISTS WITH THE HELP OF
COMPUTER TECHNOLOGIES

Speciality: 014 Secondary Education.Language and Literature (English)

Field of Study: 01 Education

Graduation Project

Supervised by:

M.V. Duka,

Candidate of Pedagogical

Sciences,

Senior Lecturer

Perfomed by:

Y.S. Serpeninova

Sumy 2020

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	11
1.1. Сутність та структура англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів	11
1.2. Професійні передумови формування у студентів економічних спеціальностей англомовної лексичної компетентності	18
1.3. Використання комп'ютерних технологій як сучасного засобу формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів	26
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	33
2.1. Типологізація комп'ютерних технологій як сучасного засобу формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів	33
2.2. Порядок відбору матеріалу для формування англомовної лексичної компетентності професійного економічного спрямування	40
2.3. Етапи формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій	45
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	53

3.1. Підсистема вправ для формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій	53
3.2. Експериментальне дослідження процесу формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій	61
3.3. Методичні рекомендації щодо формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій	65
Висновки до розділу 3	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	82
SUMMARY	

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛК – лексична компетентність

АЛК – англomовна лексична компетентність

ЛО – лексична одиниця

ЗВО – заклад вищої освіти

ІКТ – інформаційно-комп'ютерні технології

ВСТУП

Динамічний розвиток міжнародної співпраці, інтеграція України у європейський та світовий простір обумовлює нові вимоги до вивчення іноземних мов, зокрема англійської як мови міжнародного спілкування. Процеси світової глобалізації розкривають перед майбутніми економістами нові перспективи професійної самореалізації, надаючи безліч можливостей для отримання нового досвіду та кар'єрного зростання. У контексті окреслених міжнародних тенденцій стратегічним завданням національної освітньої політики є підготовка майбутніх фахівців з урахуванням сучасних потреб міжнародного партнерства у різних галузях, зокрема економічної сфери.

Головним аспектом вивчення англійської мови є формування мовленнєвої компетентності, однією з найважливіших складових якої є лексична компетентність (ЛК). При цьому потрібно враховувати, що різні сфери спілкування мають свою специфіку, зокрема, у професійних колах. Саме тому в сучасній системі вищої освіти особливої уваги потребує процес навчання іноземної мови професійного спрямування, який передбачає підготовку майбутніх економістів до спілкування в конкретних ділових, наукових та виробничих сферах.

Питання формування АЛК у різних його аспектах досліджувались вітчизняними й зарубіжними науковцями. Зокрема, варті уваги роботи таких авторів як: С.Ю. Ніколаєва [33], Н.М. Сіранчук [45] Н.В. Горбунова [15], І.А. Ярема [51] та ін.

Професійне спілкування, комунікативну компетентність майбутніх економістів, її розвиток плідно вивчали такі дослідники: О. І. Каменський [26], Ю. О. Семенчук [44] Ю. Ю. Гордійчук, Ю. В. Причина [16], Л. М. Горелова [17], Г. А. Гринюк [18] та інші.

Принципи ІКТ при вивченні іноземних мов розглядають у своїх дослідженнях такі науковці, як О.О. Іванова [23], І.В. Удовенко, М.В. Арделян [34], І.С. Дишлева [19], А.О. Колесник [27] та інші.

Проте, проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що питання формування АЛК у професійно спрямованому мовленні майбутніх економістів розкрито не повністю. Зокрема, потребують подальшого розвитку питання організації дистанційного навчання англійської мови з використанням ІКТ, впровадження у навчальний процес власних мобільних пристроїв (ВМП), проблематика відбору автентичних матеріалів для формування ЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ, відсутність єдиного підходу науковців до питання типологізації ІКТ при вивченні іноземних мов та ін. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми наукового дослідження «Формування в майбутніх економістів англомовної лексичної компетентності з використанням комп'ютерних технологій».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, практично розробити та експериментально перевірити методику формування в майбутніх економістів англомовної лексичної компетентності з використанням комп'ютерних технологій.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

1. Дослідити сутність та структуру АЛК майбутніх економістів.
2. Систематизувати професійні передумови формування у студентів економічних спеціальностей АЛК.
3. Обґрунтувати типологізацію ІКТ як сучасного засобу формування АЛК майбутніх економістів.
4. Розглянути порядок відбору матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування.
5. Визначити етапи формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ.
6. Розробити підсистему вправ для формування АЛК майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій.
7. Експериментально перевірити ефективність авторської методики
8. Сформулювати методичні рекомендації щодо формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ.

Об'єкт дослідження – процес професійно спрямованого формування англomовної лексичної компетентності майбутніх економістів.

Предмет дослідження – методика формування англomовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням ІКТ.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні того, що ефективність навчання майбутніх економістів професійної лексики буде високою за умови використання ІКТ як сучасного засобу навчання, дотримання етапів процесу формування АЛК, забезпечення процесу навчання підсистемою підготовлених вправ.

Методи наукового дослідження. Реалізація поставлених завдань та досягнення мети дослідження передбачає використання комплексу методів: *теоретичних* – компонентний аналіз, синтез, узагальнення, які дозволили систематизувати наукові джерела та нормативні документи щодо теоретичних, методичних і практичних аспектів ЛК; *емпіричних* – наукове спостереження за організацією навчального процесу, методичний експеримент з метою доведення гіпотези дослідження щодо ефективності розробленої авторської методики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування АЛК у майбутніх економістів з використанням ІКТ; здійснено добір дидактичного матеріалу, розроблено етапи формування АЛК для студентів економістів та створено підсистему вправ для навчання майбутніх економістів з використанням ІКТ; *уточнено* теоретичні та методичні аспекти методики формування АЛК для немовних ЗВО; *подальшого розвитку* набула типологізація ІКТ при формуванні АЛК для студентів економічних спеціальностей.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації науково-методичних положень щодо структури ЛК, формалізації професійних передумов формування АЛК у студентів економічних спеціальностей та особливостей використання ІКТ при навчанні іноземних мов.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні підсистеми вправ для формування АЛК у майбутніх економістів та методичних рекомендацій до використання авторської методики навчання. Результати проведеного дослідження можуть слугувати підґрунтям для викладання англійської мови у студентів економічних спеціальностей немовних ЗВО; для впровадження у навчальний процес професійних дисциплін англійською мовою; для підготовки навчально-методичних матеріалів (посібників, методичних рекомендацій тощо); для подальших досліджень науковців в області філології, викладачів кафедр економічних спеціальностей ЗВО України.

Апробація отриманих результатів дослідження здійснювалася шляхом участі у науково-практичних конференціях: «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти» (27-28 березня 2020 року); «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі» (30 листопада 2020 року).

Публікації. За результатами дослідження було опубліковано такі статті та тези доповідей:

1. Серпенінова, Ю.С. Методичний потенціал комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов / Ю.С. Серпенінова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти» (27-28 березня 2020 року) / Міністерство освіти і науки України, Білоцерківський національний аграрний університет. - С. 87-89

2. Дука, М.В., Серпенінова, Ю.С. Сутність та структура англійської лексичної компетентності майбутніх економістів / М.В. Дука, Ю.С. Серпенінова Ю.С. // Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет конференції «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі» (30 листопада 2020 року) / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. - С. 60-64.

3. Дука, М. В., Серпенінова, Ю. С. Використання комп'ютерних технологій як сучасного засобу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти / М. В. Дука, Ю. С. Серпенінова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка. – 2020. – №5-6. – С. 59-71 (фахове видання) (Index Copernicus).

Структура роботи. Досягнення мети і вирішення завдань дослідження відображені у змісті роботи, який складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (69 найменувань, з них 17 – іноземними мовами), 1 додаток на 55 сторінках і резюме англійською мовою. Загальний обсяг роботи становить 81 сторінки (основний текст – 73 сторінки). Робота містить 5 рисунків та 7 таблиць.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність та структура англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів

Інтеграція України у світовий економічний простір, глобалізація фінансових ринків, зростання впливу міжнародних інформаційних потоків на діяльність вітчизняного фінансового сектору висуває нові вимоги до майбутніх економістів. В сучасних умовах фахівці повинні бути спроможними вирішувати професійні задачі на міжнародному рівні, що передбачає спілкування англійською мовою як в особистому так і в професійному іншомовному середовищі. Здатність правильно формулювати свої висловлювання та коректно розуміти мовлення інших людей англійською мовою лежить в основі формування англомовної лексичної компетентності (АЛК), що є важливою передумовою ефективної міжкультурної комунікації.

Рівень сформованості ЛК майбутнього економіста впливає на його подальший професійний розвиток, сферу його діяльності, розширює кар'єрні можливості. З огляду на вищезазначене, особливої актуальності набувають теоретичні, методичні та практичні засади формування АЛК майбутніх економістів.

Теоретико-методичну базу окресленого питання складають поняття ЛК як загальної категорії та АЛК фахівців економічної галузі зокрема, а також визначення сутності, структури та загальної характеристики основних компонентів ЛК.

Дослідження теоретичної бази формування АЛК майбутніх економістів доцільно розпочати з аналізу поняття «лексична компетентність». Зазначимо, що серед науковців немає єдиного підходу до трактування даної категорії (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття «лексична компетентність»

№	Автор, джерело	Визначення поняття «лексична компетентність»
1	Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти [21]	знання і здатність використовувати мовний словниковий запас
2	С.Ю. Ніколаєва [33]	здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості
3	І.П. Макаренко [32]	1) наявність певного запасу слів у межах професійного розвитку; 2) здатність до адекватного використання лексем, доречного вживання образних виразів, приказок, прислів'їв, фразеологічних зворотів
4	В.І. Новосолова [35]	усвідомлене й умотивоване оволодіння лексичними засобами мови й уміння користуватися ними
5	Н.В. Горбунова [15]	здатність миттєво викликати з тривалої пам'яті еталон слова залежно від конкретного мовленнєвого завдання та включати це слово в мовленнєвий ланцюг
6	Н.М. Сіранчук [45]	здатність до мотиваційної, когнітивної, практичної та рефлексивно-поведінкової лексичної діяльності з опорою на наявність певного запасу слів відповідно до вікових особливостей
7	І.А. Ярема [51]	здатність індивіда на основі лексичних знань використовувати мовний словниковий запас, миттєво викликаючи з тривалої пам'яті еталон слова залежно від конкретного мовного завдання, доречно вживаючи обрані вирази, приказки, прислів'я та фразеологічні звороти в межах професійного розвитку

Вивчення наукових підходів вітчизняних лінгводидактів (табл. 1.1) переконало в різноаспектності категорії «лексична компетентність». Так, всі дослідники вважають, що метою формування ЛК є здатність людини використовувати мовний словниковий запас.

При цьому, С.Ю. Ніколаєва [33] акцентує увагу на взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості, як основі, що забезпечує

можливість висловлювати думку та розуміти висловлювання інших. Н.М. Сіранчук [45] при дослідженні ЛК виокремлює мотиваційну, когнітивну, практичну та рефлексивно-поведінкову лексичну діяльність з урахуванням вікових особливостей. Такі науковці, як Н.В. Горбунова [15] та І.А. Ярема [51] говорять про здатність миттєвого формування еталону слова з тривалої пам'яті у відповідній мовленнєвій ситуації.

Попри значну увагу дослідників до теоретичного підґрунтя поняття ЛК, подальшого розвитку потребує питання формування англomовної ЛК різного професійного спрямування, зокрема, для фахівців економічних спеціальностей.

Варто відзначити, що дане питання є предметом дослідження багатьох науковців. Так, О.І. Каменський визначає АЛК фахівця-економіста як єдність англomовних професійно-комунікативної й інформаційно-когнітивної компетенцій, що забезпечує спроможність до вирішення професійних та освітніх завдань засобами англійської мови [26, с. 6]. Ю.О. Семенчук досліджує формування АЛК майбутніх економістів в аспекті інтерактивного навчання, що є стимулом для студентів до запам'ятовування лексичного матеріалу, його коректного репродукування та свідомого використання в комунікації [44, с. 8]. Ю.Ю. Гордійчук та Ю.В. Причина зазначають, що формування ЛК студентів-економістів передбачає отримання знань термінологічної лексики та оволодіння навичками і вміннями використання професійної лексики необхідної для розуміння мовлення фахової тематики різної складності [16, с. 80]. Такі науковці як Л.М. Горелова [17, с. 101], Г.А. Гринюк [18, с. 30] акцентують увагу на дослідженні шляхів формування АЛК у питаннях відбору навчального матеріалу для студентів немовних навчальних закладів з метою вивчення термінологічної лексики за економічних фахом.

Таким чином, АЛК майбутніх фахівців-економістів є їх інтегрованою якістю, що передбачає набуття комплексу знань та формування умінь і навичок, що у результаті дає можливість коректно використовувати

словниковий запас у процесі професійно-орієнтованого англомовного спілкування в економічній сфері.

З метою детальнішого дослідження іншомовної ЛК загалом, та АЛК майбутніх економістів зокрема, розглянемо компоненти ЛК.

С.Ю. Ніколаєва [33, с. 216] виокремлює наступні компоненти ЛК:

- лексична навичка;
- лексичні знання;
- лексична усвідомленість.

Найважливішим компонентом АЛК є лексичні навички, адже вони забезпечують функціонування лексичного оформлення як власного мовлення, так і сприйняття мовлення інших. За визначенням С.В. Смолінової, «лексичні мовленнєві навички – це розуміння і вживання іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між формою слова та його значенням, а також зв'язків між словами іноземної мови» [47, с. 16].

С.Ю. Ніколаєва [33, с. 216] зазначає, що лексичні навички складають основу всіх видів мовленнєвої діяльності, тому доцільно формувати лексичні навички аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу. Також автором виокремлені такі характеристики лексичної навички, як автоматизованість, стійкість та гнучкість.

Сформованість лексичної навички забезпечує засвоєння лексичних одиниць (ЛО), тобто одиниць лексичного матеріалу, які можуть бути у вигляді слова, сталого словосполучення або стійкого виразу, а також «готового речення» [47, с. 16].

Словосполучення або стійкі вирази складаються з декількох слів, які використовуються як одне ціле [51, с. 198]:

- розмовні вирази або формули (наприклад: привітання, прислів'я, архаїзми);
- фразеологічні ідіоми;
- стійкі вирази, які є неподільними одиницями, які утворюють повноцінні речення;

- дієслівні вирази; вирази з прийменниками та ін.

Зазначимо також, що ЛО є складними утвореннями, що мають форму (звукову оболонку) і значення (семантичний склад). У контексті професійно орієнтованої лексики фахівців економічної галузі ЛО об'єднуються у систему мовних засобів, які складають систему специфічних категорій, понять, визначень, які у взаємозв'язку формують функціонально-семантичні поля.

В процесі оволодіння ЛО необхідно враховувати безліч аспектів, зокрема: особливості значення і форми слова (звукової і графічної); взаємозв'язок між словами в процесі утворення і вживання словосполучень, доцільність використання ЛО залежно від контексту, зокрема, у спеціалізованій професійній лексиці. Так, наприклад, багатозначне англійське слово «*performance*» широко відоме як «вистава» у контексті економічної лексики перекладається як «ефективність» або «продуктивність».

Отже, у процесі професійно-орієнтованого спілкування майбутні економісти повинні знати не лише основні ЛО, але й механізми поєднання вивчених ЛО, правила їх вживання відповідно до конкретної комунікативної ситуації, мовної задачі, стилю тощо.

Наступним ключовим аспектом, який варто проаналізувати в процесі дослідження лексичних навичок, є їх розподіл на рецептивні й репродуктивні залежно від направленості інформації (розуміння чи вживання). Порівняльна характеристика даних видів лексичних навичок наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Порівняльна характеристика рецептивних і репродуктивних
лексичних навичок**

Критерій	Рецептивні лексичні навички	Репродуктивні лексичні навички
Направленість	Розуміння ЛО	Вживання ЛО
Визначення	Автоматизоване розпізнавання, сприйняття, розуміння ЛО в усному та писемному мовленні	Коректне використання ЛО в усному та писемному мовленні

Продовження таблиці 1.2

Передбачає оволодіння такими операціями	<ul style="list-style-type: none"> - впізнання, диференціація, ідентифікація усної і письмової форм ЛО; - коректне співвіднесення ЛО з відповідним об'єктом, явищем; - обґрунтована здогадка про значення ЛО. 	<ul style="list-style-type: none"> - виклик ЛО із довготривалої пам'яті; - правильне відтворення ЛО у мовленні; - сполучення ЛО з іншими словами, що утворюють синтагму та фразу за правилами лексичної сполучуваності; - вибір офіційного/неофіційного стилю; - вибір ЛО відповідно до норм мови, ситуації і комунікативної задачі.
---	--	---

Джерело: складено на основі: [47, 33, 51]

В умовах отримання економічної освіти рецептивні лексичні навички набувають особливої актуальності з точки зору підвищення якості роботи дослідницького та аналітичного характеру. Свідома робота з професійною англійською літературою, аналіз англійської статистичної та нормативної бази стимулюють до ініціативного розширення професійного економічного словникового запасу. Сформованість у студентів рецептивних лексичних навичок дає можливість впізнавати та розуміти ЛО у письмовому тексті специфічного жанру, визначати значення слова у контексті за його словотвірними компонентами. Логічною трансформацією в результаті набуття рецептивних навичок є розвиток репродуктивних навичок, що є основою професійно-орієнтованого усного та писемного спілкування майбутніх фахівців економічної сфери.

Втім, ефективність формування ЛК залежить не лише від рівня сформованості лексичних навичок, але і від динамічної взаємодії даного компоненту з обсягом засвоєних лексичних знань з урахуванням лексичної усвідомленості.

Лексичні знання - важливий компонент у складі ЛК, що є необхідною складовою когнітивної діяльності студента та відіграють вагомий роль у процесі опанування іноземної мови.

Лексичні знання – це відображення у свідомості людини результату пізнання лексичної системи іншої мови у вигляді поняття про цю систему, правил користування нею [47, с. 16]. Лексичні знання включають наступні [33, с. 216]:

- усна і письмова форми слова;
- семантика слова;
- відносна цінність слова або його здатність мати антоніми, синоніми, омоніми, пароніми, а також стилістична і соціокультурна забарвленість слова;
- синтаксична і лексична сполучуваність цінності слова;
- правила словотвору (наприклад, складання слів, конверсія);
- типи словників;
- основні поняття, пов'язані зі структурою слова (корінь, префікс, суфікс);
- схожість та розбіжність у лексичних системах рідної та іноземної мов.

З точки зору набуття лексичних знань, що входять до структури АЛК майбутніх фахівців економічної галузі, важливого значення набуває аналіз схожості та розбіжності у лексичних системах рідної та іноземної мов, адже досить часто буквальний переклад економічних категорій з української мови на англійську буде не коректним. Наприклад, дослівний переклад категорії «незавершене виробництво» може бути помилково зроблений як «*unfinished production*» тоді як коректний переклад повинен відповідати даній категорії в англійській мові і виглядає як «*work in progress*».

Останнім компонентом ЛК є лексична усвідомленість, яка пов'язана із взаємодією лексики, фонетики, граматики, а також із здатністю учня до узагальнення результатів спостережень у вигляді вербальних і схематизованих правил, здатність здійснювати контроль над використанням слів при спілкуванні [47, с. 17].

Лексична усвідомленість передбачає здатність студента до [33, с. 217]:

- розмірковування над процесами формування ЛК та володіння іношомовною лексикою, створення системи власних лексичних знань;

- свідомо реєстрація, розпізнавання, вживання ЛО різних рівнів;
- усвідомлення переваг і недоліків свого топу «мовця» і «учня» стосовно оволодіння іншомовною ЛК;
- аналіз і узагальнення лексичної сторони мовлення.

Структура АЛК у професійно-орієнтованому писемному та усному спілкуванні майбутніх фахівців економістів включає відповідні знання, навички й уміння у гармонічній взаємодії з лексичною усвідомленістю. Ефективна, дієва та динамічна взаємодія всіх компонентів ЛК становить основу як особистого так і професійно-орієнтованого спілкування майбутніх економістів.

1.2. Професійні передумови формування англomовної лексичної компетентності у студентів економічних спеціальностей

Процес реформування системи вищої освіти в Україні, розширення міжнародних освітніх та професійних можливостей зумовлюють увагу суспільства до підвищення фахової англomовної компетентності майбутніх економістів, забезпечення професійної конкурентоспроможності на ринку праці.

Англійська мова відіграє важливу роль у професійній підготовці фахівців економічної галузі, адже володіння нею розширює можливості міжнародного спілкування, розширеного доступу до джерел інформації, професійного зростання через підвищення кваліфікації та міжнародне працевлаштування.

Дещо по різному визначають науковці кінцеву мету вивчення іноземної мови студентами-економістами. Так, науковці І.І. Липська, С.І. Мединська вважають, що кінцева мета навчання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей у закладах вищої освіти (ЗВО) формулюється наступним чином: розвиток особистості, готової брати участь у міжкультурному спілкуванні шляхом формування міжкультурної комунікативної компетенції в її професійному варіанті [31, с. 146].

О.І. Каменський визначає кінцеву мету професійної англomовної підготовки студентів-економістів як формування мінімального рівня зрілості

англомовної компетенції, формування соціальних і мотиваційних ключових компетентностей як спроможності до конструктивних міжособистісних відносин і продуктивного ставлення до діяльності [26, с. 7].

В аспекті формування ЛК майбутніх економістів можна виділити наступні завдання:

- набуття знань термінологічної фахової лексики (зокрема термінів і аббревіатур) для забезпечення розуміння та розгорнутого мовлення в рамках економічної тематики різної складності;

- розвиток уміння пошуку необхідної аналітичної, статистичної, нормативної, методичної економічної інформації з різних джерел;

- формування необхідних навичок для подальшої оцінки, порівняння, критичного аналізу суспільно-економічних явищ і подій з використанням фахової термінології;

- підготовка до складання ділових документів, звітів, презентацій англійською мовою;

- розвиток уміння ведення ділової переписки з іноземними контрагентами.

АЛК є важливим компонентом професійно-орієнтованої англомовної компетентності майбутніх економістів, адже вона забезпечує процес розуміння мовлення інших та безпосередньо спілкування.

За обмеженості обсягу аудиторних годин перед викладачем постає завдання так організувати процес навчання, щоб він відповідав професійним потребам студентів, стимулював до пізнавальної та мовленнєвої активності, забезпечуючи готовність до виконання ними професійних задач в умовах міжкультурного спілкування. При цьому викладач повинен ефективно сформувати зміст англомовної професійної освіти студентів-економістів враховуючи такі складові:

- сфери професійного спілкування;
- види професійного спілкування;
- типові теми;
- практичні ситуації;
- мовленнєві наміри тощо.

Розглянемо специфіку окреслених компонентів для фахівців економічної сфери детальніше.

Сфера спілкування трактується як сукупність комунікативних ситуацій, що характеризуються однотипністю спонукання людини до мовлення, стосунків між суб'єктами комунікації та обставин спілкування [33, с. 47].

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти [21] професійна сфера пов'язана з діяльністю та стосунками у процесі виконання людиною професійних завдань та обов'язків. У зазначеному документі окреслено загальний перелік дескриптивних категорій для різних сфер спілкування.

На рис. 1.1 виокремлені дескриптивні категорії щодо спілкування у професійній сфері, які варто враховувати при формуванні англomовної лексичної компетентності майбутніх економістів.

Рисунок 1.1 - Дескриптивні категорії згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти щодо професійної сфери спілкування

Окреслюючи види спілкування, скористаємося дослідженнями М. Галицької [13], яка виокремлює такі основні види комунікації, що використовуються у професійній сфері спілкування:

- офіційна ділова індивідуальна та групова бесіда;
- неофіційна ділова індивідуальна та групова бесіда;
- офіційний індивідуальний контакт діалогічної та монологічної форми;
- публічний виступ.

Визначені види спілкування є абсолютно вживаними з точки зору професійного спілкування у сфері економіки, тому повинні знайти своє відображення при плануванні освітніх компонентів. При цьому види спілкування повинні розглядатися у тісному взаємозв'язку з мовленнєвими намірами.

Серед мовленнєвих намірів О.П. Биконя виділяє наступні: контактовстановлювальні, спонукальні та інформативні [3, с. 78]. Контактвстановлювальні мовленнєві наміри у контексті професійного спілкування фахівців економічних спеціальностей передбачають бажання вступити в ділову комунікацію; підтримати чи завершити ділову бесіду; подякувати, попросити пробачення, попросити про послугу тощо. Спонукальні мовленнєві наміри свідчать про прагнення спонукати співбесідника до виконання певних дій; висловлення власної думки; реагування на спонукування тощо. Інформативні мовленнєві наміри включають в себе: запитування і повідомлення інформації; доведення, розпитування, уточнення та переконування власної позиції і т. д.

Наступними складовими, що формують зміст англомовної професійної освіти студентів-економістів є тематика та ситуації спілкування. При врахуванні цих компонентів доцільно брати до уваги майбутні професійні потреби фахівців економічної галузі. З урахуванням широкого спектру економічних спеціальностей необхідно враховувати специфіку кожної спеціальності, відображення якої знаходиться в освітньо-професійних

програмах підготовки студентів відповідної галузі економічних знань. Освітньо-кваліфікаційна характеристика відображає професійні вимоги на підготовку фахівця-економіста з урахуванням особливостей професійної діяльності, а також вимог до змісту вищої освіти з боку різних стейкхолдерів.

Аналізуючи професійні передумови формування АЛК у студентів економічних спеціальностей науковці також формалізують наступні напрямки дослідження:

- комплекс принципів, що відбивають загальні закономірності й основні підходи до організації навчання лексики (Ю.О. Семенчук);

- процесуальні умови навчання англійської мови студентів-економістів (Каменський О.І.);

- психологічні чинники реалізації навчання студентів англійської економічної лексики (І.І. Липська , С.І. Мединська, Ю.О. Семенчук);

- метод для усунення психологічних проблем при навчанні іноземної мови студентів-магістрів економічних спеціальностей (І.І. Липська, С.І. Мединська);

- лінгвістичні особливості англійської економічної лексики (Ю.О. Семенчук).

Так, Ю.О. Семенчук [44], виділяє наступні принципи, що відбивають загальні закономірності й основні підходи до організації навчання англійської лексики, впливають на якість засвоєння навчального лексичного матеріалу: наочність, свідомість, активність, міжпредметна координація, комунікативність, взаємопов'язаність навчання різних видів іноземної мовленнєвої діяльності з професійною спрямованістю навчання.

О.І. Каменський визначає процесуальні умови навчання англійської мови студентів-економістів [26, с. 7]:

- інтеграція формування англійських комунікативних та інформаційно-когнітивних умінь;

- інтегральна інтенсифікація всіх ланок навчального процесу за рахунок посилення мотивації, технізації колективної та самостійної навчальної діяльності;

- змістовна та процесуальна єдність навчання на основі інтеграції колективної та самостійної форм навчальної діяльності;

- застосування положень свідомо-комунікативного методу для забезпечення оптимального співвідношення між свідомим засвоєнням навчального матеріалу і комунікативною орієнтованістю навчального процесу;

- забезпечення інтенсифікації самостійної навчальної діяльності.

Дотримання вищезазначених принципів та врахування процесуальних умов навчання англійської мови студентів-економістів забезпечить ефективність навчання англійської фахової лексики і є важливою передумовою формування АЛК для даної категорії студентів.

Важливим аспектом дослідження методики формування АЛК студентів-економістів є врахування психологічних чинників реалізації навчання студентів англійської економічної лексики, а також методів усунення психологічних проблем.

Ю.О. Семенчук [44] виділяє наступні психологічні чинники для реалізації навчання майбутніх економістів англійської фахової лексики:

- внутрішня і зовнішня мотивація;
- сприятливий психологічний клімат в студентському колективі;
- врахування індивідуальних, вікових та інших особливостей кожного окремого студента;

- створення відповідних навчальним завданням ситуацій для засвоєння нової лексики;

- добір доцільних автентичних матеріалів для організації навчального процесу.

Серед методів, які доцільно використовувати для усунення зазначених вище психологічних чинників І.І. Липська виокремлює наступні [31, с. 147]:

врахування різних типів мотивів при організації навчання; залучення студентів до групових робіт; виконання творчих і проблемно-пошукових завдань; організація форм ділової комунікації, які були б максимально наближеними до бізнес-реалій; диференціація індивідуальних завдань за ступенем складності; рівномірне залучення всіх студентів до навчального процесу та ін.

Врахування зазначених психологічних чинників, а також використання різних методів їх усунення забезпечує сприятливі психологічні передумови для засвоєння студентами англомовної фахової лексики та набуття навичок її використання.

Крім розглянутих психологічних чинників при формуванні АЛК студентів економічних спеціальностей доцільно також враховувати лінгвістичні особливості англійської економічної лексики, яка безпосередньо є об'єктом вивчення.

Дослідження лінгвістичних особливостей англійської економічної лексики свідчить, що економічні терміни не мають ознак багатозначності та експресивності, також їм притаманна стилістична нейтральність та часто відсутність синонімів. Економічні терміни є елементом загальної лексичної системи англійської мови з парадигматичними та синтагматичними взаємозв'язками, що існують у загальноживаній англомовній лексиці. Система економічних термінів включає терміни-слова і терміни-словосполучення. Характерними способами їх творення є префіксальний, суфіксальний, складання окремих слів та їх основ. Важливим є розуміння структури термінів та уміння проводити їх морфолого-синтаксичний аналіз. Це дозволяє створювати нові термінологічні одиниці, варіювати способи лексико-граматичного вираження окремої думки англійською мовою [44].

Сучасною тенденцією, що характеризує економічні терміни є їх інтернаціоналізація. Така особливість сприяє розвитку мовної здогадки студентів, розширює їхні можливості для безперекладної семантизації, швидкого та довготривалого запам'ятовування економічної лексики.

Формування в майбутніх економістів АЛК або окремих її компонентів має певну специфіку, зумовлену, з однієї сторони, особливостями економічної сфери та вимогами подальшої професійної діяльності, а з іншої сторони, психологічними особливостями студентів економічних спеціальностей.

Таким чином, професійні передумови формування АЛК у студентів економічних спеціальностей включають в себе аналіз особливостей економічної сфери та фахової економічної лексики, врахування вимог професійної діяльності, дослідження психологічних особливостей студентів економічних спеціальностей та ін. Кінцевою метою формування АЛК студентів-економістів є підготовка студента до здійснення ефективної комунікації англійською мовою в професійній сфері. Викладене вище буде враховано при розробці методики формування АЛК студентів економічних спеціальностей з використанням комп'ютерних технологій.

1.3. Використання комп'ютерних технологій як сучасного засобу формування англійської лексичної компетентності майбутніх економістів

Одним із найважливіших чинників реформування освіти на сучасному етапі її розвитку є інформатизація та діджиталізація за допомогою сучасних комп'ютерних засобів. Розбудова ефективних систем інформатизації в освіті з урахуванням реалій вітчизняного та світового досвіду є важливим науковим і практичним завданням. Сфера вивчення іноземних мов не є виключенням. Пов'язано це, передусім, із суттєвим розширенням можливостей вивчення іноземних мов із застосуванням інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) у навчальному процесі та для активізації самостійного навчання.

Результати проведених досліджень свідчать, що використання ІКТ для вивчення іноземних мов скорочує час навчання майже втричі, при цьому рівень запам'ятовування через одночасне використання тексту, звуку і зображень зростає на 30 – 40% [34, с. 27].

Успішна реалізація та використання ІКТ при вивченні іноземних мов повинна відповідати певним принципам. Даний аспект вивчення іноземних

мов розглядають у своїх дослідженнях такі науковці, як О.О. Іванова [23], І.В. Удовенко, М.В. Арделян [34], І.С. Дишлева [19], А.О. Колесник [27]. Узагальнення принципів використання ІКТ при вивченні іноземних мов подано в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Принципи використання ІКТ при вивченні іноземних мов

Принципи	Характеристика принципів
Принцип комунікативності	Передбачає використання в навчанні іноземної мови комунікативних ситуацій, які максимально наближені до типових ситуацій реального життя у відповідній сфері спілкування
Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності	Передбачає паралельне навчання різних видів мовленнєвої діяльності, що забезпечує розвиток мовленнєвих вмінь і навичок в комплексі (наприклад, що сприяє розвитку уміння виділити головну або другорядну інформацію в тексті під час аудіювання або читання)
Принцип урахування рідної мови	Дозволяє спрогнозувати труднощі в навчанні іншої мови (вимова, лексика, граматики) з урахуванням особливостей рідної мови
Принцип інтерактивності	Згідно цього принципу навчання повинно будуватись переважно на завданнях, які передбачають інтерактивний характер спілкування через співпрацю в парах або невеликих групах (командах)
Принцип адаптивності	Можливість індивідуалізації навчання залежно від рівня кожного студента, його уподобань, конкретних освітніх задач тощо
Принцип індивідуалізації	Передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів при вивченні лексичного матеріалу за допомогою ІКТ у комп'ютерному класі або вдома
Принцип надання орієнтирів для лексичних дій	Використання навчального словника у вигляді комп'ютерної програми, яка використовується у процесі формування ЛК студентів не лише шляхом перекладу, але й за допомогою формування словосполучень, синонімів, короткої довідки або тлумачення слова іноземною мовою
Принцип автоматизованого контролю сформованого рівня лексичних навичок	Використання ІКТ для контролю процесу вивчення лексичного матеріалу на різних етапах формування ЛК

Як свідчить сучасна педагогічна практика, застосування ІКТ при вивченні іноземної мови передбачає вирішення чотирьох типів дидактичних завдань [34, с. 12]:

- використання комп'ютера як допоміжного засобу для підвищення ефективності вирішення вже існуючої системи дидактичних завдань;
- використання комп'ютера для вирішення окремих дидактичних завдань в межах існуючої загальної структури навчання;
- використання комп'ютера для вирішення нових дидактичних завдань, які не можливо вирішити традиційним шляхом;
- використання комп'ютера для моделювання змісту об'єктів засвоєння.

Використання сучасних ІКТ у навчанні іноземних мов має цілий ряд переваг і можливостей порівняно з традиційними засобами навчання. Проаналізувавши праці О.О. Іванової [23] І.В. Удовенко, М.В. Арделян [34], І.С. Дишлевої [19], можна узагальнити переваги використання ІКТ при вивченні іноземних мов, об'єднавши їх у дві групи:

1. Розширення дидактичних можливостей з пошуку, обробки, аналізу, використання та представлення навчальної інформації:

- оперативний пошук, підготовка та редагування навчальної інформації;
- зберігання, систематизація та резервування інформації;
- різноформатність інформації: текстовий, графічний, звуковий, анімаційний та відеоформати;
- доступ до віддалених баз даних;
- використання різних носіїв інформації;
- передача інформації одночасно великій кількості користувачів;
- передача інформації за допомогою мережевих сервісів та ін.

2. Активізація навчального процесу шляхом посилення мотивації студентів через:

- активне включення в навчальний процес усіх студентів;
- підвищення інтересу до навчання шляхом використання сучасних засобів, привабливих форм подання інформації;
- індивідуалізацію та диференціацію навчання (регулювання рівня складності завдань та часового режиму їх виконання);

- безмежні можливості для активізації самостійної роботи студентів;
- гнучкість видів контролю та ін.

Варто зазначити, що при використанні ІКТ для формування англомовної ЛК студентів є ряд переваг, які характеризують інформацію, отриману за допомогою сучасних автоматизованих джерел, а саме:

- інформація є актуальною, сучасною, постійно оновлюється;
- автентичність інформації, доступ до першоджерел в оригіналі;
- різнобічність інформації, що дозволяє формувати індивідуальні освітні траєкторії та працювати за принципом студентоцентризму;
- відсутність часових рамок і обмежень щодо доступу до інформації;
- цифрові формати представлення інформації дають безліч можливостей для її подальшого оброблення;

Зазначені переваги свідчать про широкі можливості сучасних ІКТ, які можуть бути впроваджені для створення інформаційно-освітнього середовища. Втім, зауважимо, що також існує низка перешкод, пов'язаних із використанням ІКТ при вивченні іноземних мов у навчальному процесі. Г.Р. Вороніна [11, с. 254] виділяє чотири групи основних проблем використання ІКТ при вивченні іноземних мов: технічні, юридичні, методичні та психолого-педагогічні. Наведений список пропонуємо доповнити ще двома групами проблем: кваліфікація викладача та недостатність фінансування. Розглянемо окреслені групи проблем детальніше (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Проблеми використання ІКТ при вивченні іноземних мов

Проблеми	Характеристика проблем
Технічні проблеми	ІКТ не можуть бути використані у навчальному процесі як мінімум без наявності необхідних технічних засобів: комп'ютера та підключення до мережі Інтернет. Тому відсутність технічного забезпечення обмежує використання ІКТ в навчальних аудиторія, адже Інтернет-зв'язок є основним засобом комунікації між викладачем та аудиторією.
Юридичні проблеми	На сьогодні актуальною є проблема незахищеності інтелектуальної власності автора. Зокрема, відкритими залишаються питання захисту авторських прав на електронні видання, розробки дистанційних курсів тощо.

Продовження таблиці 1.4

Методичні проблеми	Поряд із безмежною кількістю доступних джерел інформації в мережі Інтернет є проблема потреби якісного методичного забезпечення, вибору оптимальних методів контролю набутих студентом знань, розробки рекомендацій з використання різних джерел у навчальному процесі при вивченні іноземних мов.
Психологічні та педагогічні проблеми	Використання ІКТ у навчальному процесі характеризується повним або частковим обмеженням безпосереднього контакту студентів з викладачем. За таких умов є ризик виникнення соціального відчуження, втрати потреби у живому спілкуванні. Тому при використанні ІКТ для вивчення іноземних мов варто враховувати психологію спілкування у віртуальному середовищі та педагогічні особливості даного процесу.
Недостатня кваліфікація викладача	Швидкі темпи розвитку сучасних технічних та комп'ютерних засобів обумовлюють потребу трудомісткої роботи викладача з підготовки методичного забезпечення та лексичного наповнення комп'ютерних програм, постійного їх оновлення та розвитку. Втім, відсутність у значної частини викладачів необхідних навичок, знань, умінь, інформації щодо використання ІКТ призводять до обмеженості використання даного сучасного засобу навчання у навчальний процес.
Фінансові проблеми	Використання ІКТ у навчальному процесі для вивчення іноземних мов передбачає додаткове фінансування для придбання необхідних технічних засобів, оплати ліцензійних продуктів, забезпечення доступу до мережі Інтернет. Досить часто фінансові труднощі значно уповільнюють темпи впровадження та використання ІКТ у навчальному процесі.

Джерело: складено на основі: [11, 34,24]

Специфіка роботи з ІКТ при викладанні іноземних мов полягає в тому, що, крім професійних знань, викладач повинен мати достатній рівень знань у сфері комп'ютерних та Інтернет-технологій. Систематизація та дослідження основних проблем використання ІКТ при вивченні іноземних мов дозволяє сформулювати можливі напрямки їх подолання для успішного впровадження ІКТ у мовну освіту ЗВО України.

Так, наприклад, частково усунути технічні, юридичні та фінансові проблеми можна шляхом використання власних мобільних пристроїв (ВМП). В сучасних умовах більшість студентів мають власні мобільні пристрої (смартфон або планшет), а практика свідчить, що студенти позитивно оцінюють можливість впровадження ВМП у навчальних процес при вивченні

іноземних мов. При цьому наявність великої кількості безкоштовних додатків, які можна встановити на ВМП дозволяє їх ефективно впроваджувати у навчальний процес без додаткових фінансових затрат та юридичних питань.

Отже, використання ІКТ при вивченні іноземних мов дозволяє інтенсифікувати навчальний процес, активувати процес самостійного вивчення мови, створити нові методики. Беручи до уваги вищезазначені переваги використання ІКТ, можемо зазначити, що їхнє впровадження у навчальний процес виступає додатковим мотивуючим чинником, дозволяє урізноманітнити види навчальної діяльності при формуванні АЛК, сприяє формуванню творчого потенціалу студента.

Новітні досягнення в галузі ІКТ відкривають перед викладачами іноземної мови широкі можливості для підвищення якості отримання знань студентів та подальшого вдосконалення навчального процесу. Запровадження ІКТ у мовній освіті є одним із перспективних напрямків інформатизації навчального процесу.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи було проаналізовано сутність та структуру АЛК майбутніх економістів, визначено професійні передумови формування у студентів економічних спеціальностей АЛК та обґрунтовано методичний потенціал використання ІКТ як сучасного засобу формування АЛК.

Термінологічний аналіз наукових джерел дозволив узагальнити підходи науковців до трактування поняття «лексична компетентність». Результати проведеного аналізу переконують в різноаспектності даної категорії. Теоретико-методичну базу окресленого питання складають поняття ЛК як загальної категорії та АЛК фахівців економічної галузі зокрема, а також визначення сутності, структури та загальної характеристики основних компонентів ЛК.

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що АЛК майбутніх фахівців-економістів є їх інтегрованою якістю, що передбачає набуття комплексу знань та формування умінь і навичок, що у результаті дає можливість коректно використовувати словниковий запас у процесі професійно-орієнтованого англomовного спілкування в економічній сфері.

Акцентовано увагу на тому, що структура АЛК у професійно-орієнтованому писемному та усному спілкуванні майбутніх фахівців економістів включає відповідні знання, навички й уміння у гармонічній взаємодії з лексичною усвідомленістю. Ефективна, дієва та динамічна взаємодія всіх компонентів ЛК становить основу як особистого так і професійно-орієнтованого спілкування майбутніх економістів.

В аспекті формування ЛК майбутніх економістів виділено наступні завдання: набуття знань термінологічної фахової лексики (зокрема термінів і аббревіатур) для забезпечення розуміння та розгорнутого мовлення в рамках економічної тематики різної складності; розвиток уміння пошуку необхідної аналітичної, статистичної, нормативної, методичної економічної інформації з різних джерел; формування необхідних навичок для подальшої оцінки, порівняння, критичного аналізу суспільно-економічних явищ і подій з використанням фахової термінології; підготовка до складання ділових документів, звітів, презентацій англійською мовою; розвиток уміння ведення ділової переписки з іноземними контрагентами тощо.

Обґрунтовано, що з метою підвищення ефективності формування АЛК у професійно-орієнтованому навчанні доцільно впроваджувати у навчальний процес сучасні ІКТ. Пов'язано це передусім із суттєвим розширенням можливостей вивчення іноземних мов із застосуванням ІКТ у навчальному процесі та активізацією самостійного навчання студентів.

У даному контексті узагальнено переваги та проблемні аспекти використання ІКТ у навчанні іноземних мов. Методичний потенціал впровадження ІКТ запропоновано розглядати у двох напрямках: розширення дидактичних можливостей з пошуку, обробки, аналізу та використання

навчальної інформації та активізації навчального процесу шляхом посилення мотивації студентів. Систематизовано основні проблеми використання ІКТ при вивченні іноземних мов, зокрема: технічні, юридичні, методичні, психолого-педагогічні, кваліфікація викладача та недостатність фінансування.

Окремі положення першого розділу апробовано шляхом публікації тез «Методичний потенціал комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов» за результатами роботи науково-практичної конференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти» (27-28 березня 2020 року).

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Типологізація комп'ютерних технологій як сучасного засобу формування англomовної лексичної компетентності майбутніх економістів

Впровадження ІКТ у процес навчання іноземних мов майбутніх фахівців економістів гармонійно корелює із сучасною концепцією розвитку інформаційного суспільства. Такий підхід надає широкі можливості для більш ефективного та якісного формування всіх компонентів комунікативної компетентності та беззаперечно є дієвим засобом формування АЛК у професійній економічній сфері.

Динамічний розвиток ІКТ зумовлює наявність великої кількості різних комп'ютерних засобів і технологій, постійного їх оновлення, розширення можливості застосування тощо. Втім, не дивлячись на їх розмаїття, можна здійснити їх загальну типологізацію, що дозволить усвідомити їх сутність, узагальнити специфіку в рамках окремих класифікаційних груп, визначити та забезпечити логічну послідовність при їх використанні.

Типологізація ІКТ є важливим інструментом методології дослідження іншомовної компетентності, про що свідчить велика кількість досліджень і публікацій у даному напрямку. Втім, варто відзначити, що серед науковців не має єдиної думки щодо формування класифікаційних ознак і груп в межах окреслених ознак.

Так, досліджуючи компоненти ІКТ залежно від засобів, науковці Г.Г. Швачич та ін. [49, с. 11] виділяють апаратні (персональний комп'ютер і його основні складові, локальні та глобальні мережі, сучасне обладнання) та програмні (системні, прикладні, інструментальні). Схожа класифікація ІКТ, які використовуються при вивченні іноземних мов, надається науковцями

П.Г. Асоянц і О.О. Іванова [2, с. 93], які виділяють технічні (обладнання) і програмні засоби (забезпечують роботу обладнання).

Існуючу класифікацію пропонуємо деталізувати, виділивши в межах існуючих груп певні підгрупи. Так, розглядаємо програмні засоби у складі двох видів: загальні та спеціальні. У складі апаратних засобів ІКТ виділяємо такі підгрупи, як:

- персональний комп'ютер / ноутбук;
- власні мобільні пристрої (далі – ВМП) (планшет, смартфон);
- локальні та глобальні мережі;
- мультимедійне обладнання (інтерактивна дошка з електронними олівцями; мультимедійний проектор; пристрої зв'язку тощо);
- спеціалізоване обладнання.

Щодо критерію «технології навчання з використанням ІКТ», зауважимо, що підходи до типологізації у вітчизняній та міжнародній практиці дещо відрізняються. Так, у зарубіжній практиці виділяють такі технології навчання [2, с. 93]:

- комп'ютерне програмоване навчання (Computer Aided Instruction) - забезпечує реалізацію механізму програмованого навчання за допомогою комп'ютерних програм;
- навчання за допомогою комп'ютера (Computer Aided Learning) - самостійна робота студента з новим матеріалом за допомогою комп'ютерних засобів;
- вивчення на базі комп'ютера (Computer Based Learning) передбачає використання переважним чином програмних засобів, які забезпечують ефективність самостійної роботи студентів;
- навчання на базі комп'ютера (Computer Based Training) передбачає усі можливі форми передачі знань студентам (як за участі викладача, так і без нього);
- оцінювання за допомогою комп'ютера (Computer Aided Assessment) виступає у якості технології контролю.

Вітчизняні науковці П.Г. Асоянц [2], Т.І. Коваль [24] залежно від технології навчання з використанням ІКТ виділяють: комп'ютерно-орієнтоване навчання, змішане навчання, дистанційне навчання. Дистанційне навчання дозволяє методично організувати керівництво навчальною діяльністю студентів із використанням широкого кола інформаційних і комунікаційних технологій засобів без локального прив'язування до місця навчання. Змішане навчання передбачає комбінацію аудиторної роботи і використання он-лайн вправ.

Широкого розповсюдження набуває на сьогодні комп'ютерно-орієнтоване навчання, яке має високий потенціал при формуванні АЛК, адже вони стимулюють розвиток уваги, нестандартне і критичне мислення, формують навички самостійної роботи. Комп'ютерно-орієнтовані методи навчання включають [24, с. 32]:

- комп'ютерне навчання іноземних мов – робота з електронними підручниками, словниками, енциклопедіями, електронними кейсами та ін.;
- методи попередньої комп'ютерної діагностики студентів;
- комп'ютерно-орієнтовані методи контролю і самоконтролю (автоматизоване тестування);
- проблемно-дискусійні комп'ютерно-орієнтовані методи навчання (Інтернет-дискусії, Інтернет-конференції, ТВ-семінари тощо);
- комп'ютерно-імітаційні методи навчання (рольові та ділові комп'ютерні мовні ігри);
- дослідницькі комп'ютерно-орієнтовані методи навчання (наприклад, телекомунікаційний проєкт).

І.В. Удовенко, М.В. Арделян наводять інший підхід до поділу комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання:

- довідково-інформаційні (мультимедійні лекції, електронні енциклопедії, довідники, матеріали веб-сайтів тощо);
- демонстраційно-моделювальні (імітаційні мультимедійні моделі, комп'ютерні ігри);

- комп'ютерно-орієнтовані засоби, призначені для визначення рівня навчальних досягнень (автоматизовані тести, системи комп'ютерних вправ для контролю та самоконтролю);

- комп'ютерно-орієнтовані засоби, призначені для отримання знань, умінь і навичок (електронні підручники і посібники, мультимедійні навчальні курси, комп'ютерні програми та тренажери);

- допоміжні комп'ютерно-орієнтовані засоби (системні програмні продукти мережного та локального призначення, автоматизовані словники, системи машинного перекладу, інструментальні засоби для авторської розробки електронних засобів навчання тощо). [34, с. 74].

О.О. Іванова класифікує ІКТ, які використовуються у процесі навчання іноземної мови, за двома групами [23, с. 26]:

- інформаційні (програмне забезпечення, прикладні програми та інструментальні засоби для розробки програмного забезпечення);

- комунікаційні (мережа Інтернет, електронна пошта, групи новин, чат, електронні та аудіо відео конференції, інтернет-телефонія, автоматизовані пошукові засоби).

Г.К. Селевко зазначає, що ІКТ при викладанні іноземних мов може здійснюватися у трьох варіантах [40]:

- проникна технологія (використання ІКТ за окремими розділами, темами тощо);

- основна технологія (визначальна, найбільш значуща з тих, що використовуються);

- монотехнологія (передбачає використання ІКТ не лише в процесі навчання, але і в управлінні навчальним процесом, включаючи діагностику, моніторинг, зворотний зв'язок тощо).

Г.Р. Вороніна в залежності від способу комунікації виділяє 2 групи ІКТ, що використовуються в навчанні іноземних мов [11, с. 252]:

- засоби синхронної комунікації - передбачають спілкування викладача зі студентом у режимі реального часу у мережі Інтернет;

- засоби асинхронної комунікації - інтернет-технології, що передбачають обмін інформацією із затримкою в часі.

Н.С. Щерба при дослідженні віртуальних навчальних середовищ здійснює їх поділ за двома критеріями [50]. Залежно від наявності порталу для вчителя поділяються на такі: що мають портали для вчителя (Moodle, Edmodo, Fronter, Blackboard, Ilias, Smart School та ін.) та без порталів (LinguaLeo, DuoLingo, Busuu тощо).

Залежно від доступності можливий поділ на наступні групи: платні (Frog, Kaleidos); із платними та безкоштовними пакетами (Easygenerator та ін.); безкоштовні (Edmodo, SLoodle).

Досліджуючи питання формування АЛК студентів з використанням мобільних додатків [14], науковці Л.В. Горбатюк та ін. здійснюють аналіз окремих можливостей виходячи з їх поділу на такі, що мають функції додавання власного контенту з професійної лексики і такі, що обмежені платним контентом.

Залежно від змісту й функціонального призначення ІКТ при вивченні іноземної мови О.О. Осова виділяє такі групи, як:

- інформаційно-довідкові матеріали (словники, довідники, енциклопедії, журнали, газети тощо);
- електронні книги для читання;
- фільми;
- бібліотеки електронних посібників і бази даних;
- методичні матеріали на електронних носіях (розроблені уроки, навчально-методичні рекомендації, тести тощо);
- інтернет-ресурси;
- комбіновані електронні засоби (навчальні програми);
- програмні засоби навчально-методичного характеру для супроводу лекцій (презентації, комп'ютерні розробки уроків тощо) [37, с. 103-104].

Дослідивши існуючі підходи науковців до типологізації ІКТ при викладанні іноземних мов, зазначимо, що науковцями розглядаються

класифікація у межах окремих ознак. Наведені підходи до типологізації обумовлені, як правило, окремими науковими інтересами, а не потребою системного та комплексного аналізу типологізації ІКТ при навчанні іноземних мов. На основі узагальнення результатів проаналізованих досліджень, пропонуємо формалізувати типологізацію ІКТ при навчанні іноземних мов наступним чином (табл. 2.1.):

Таблиця 2.1

Типологізація ІКТ при навчанні іноземних мов

Критерій	Види	Приклади
Залежно від доступності	Платні	- Frog - Kaleidos
	Із платними та безкоштовними пакетами	- Easygenerator - Kahoot - Wordwall
	Безкоштовні	- Edmodo - Sloodle - LearningApps - Quizlet
Залежно від способу комунікації	Засоби синхронної комунікації	- Skype - Zoom - Google meet
	Засоби асинхронної комунікації	- Moodle
Залежно від наявності порталу для вчителя	Платформи що мають портали для вчителя	- Moodle - Edmodo - Smart School
	Платформи без порталів	- LinguaLeo - DuoLingo
Залежно від інформаційно-комунікаційної складової	Інформаційні	- Спеціальне програмне забезпечення - Мережа Інтернет
	Комунікаційні	- Електронна пошта - Чат - Електронні конференції - Електронні засоби зв'язку
	Інформаційно-комунікаційні	Платформи для обміну матеріалами з можливістю додавання коментарів: - Padlet Групи в соціальних мережах: - Facebook - Instagram - Twitter

Продовження таблиці 2.1

Залежно від засобів	Програмні	Універсальні програми: - MSOffice - Google docs Спеціальні програми: - LinguaLeo - DuoLingo
	Апаратні (технічні)	- Персональний комп'ютер / ноутбук - Власні мобільні пристрої (планшет, смартфон) - Локальні та глобальні мережі - Мультимедійне обладнання (інтерактивна дошка; мультимедійний проектор; пристрої зв'язку тощо) - Спеціалізоване обладнання.
Залежно від технології навчання з використанням ІКТ / Залежно від ступеня використання ІКТ	Змішане навчання / Часткове використання ІКТ	ІКТ використовуються при вивченні окремих тем, розділів тощо
	Комп'ютерно-орієнтоване навчання / Пріоритетне використання ІКТ	ІКТ використовується як основна технологія для формування лексичних навичок
	Дистанційне навчання / Системне використання ІКТ	Використання ІКТ на всіх стадіях навчального процесу (навчання, зворотній зв'язок, контроль)

З науково-методичної точки зору узагальнена типологізація ІКТ при навчанні іноземних мов дозволяє усвідомити їх сутність, роль у формуванні АЛК, виявити ті окремі сегменти, що потребують удосконалення та подальшого розвитку. У практичній площині типологізація ІКТ забезпечує обґрунтований підхід до вибору форм і засобів ІКТ при формуванні АЛК, що сприяє модернізації системи мовної освіти в Україні та підвищенню ефективності освітнього процесу.

Використання ІКТ при викладанні англійської мови дозволяє відійти від традиційних форм і методів навчання, підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності студентів, оптимізувати засвоєння нових ЛО шляхом гармонійної інтеграції різних видів матеріалів. Адекватний відбір ІКТ відповідно до зазначених критеріїв типологізації сприяє активізації та диференціації процесу навчання при формуванні АЛК, дає додаткові можливості для забезпечення зворотного зв'язку та контролю.

2.2. Порядок відбору матеріалу для формування англомовної лексичної компетентності професійного економічного спрямування

У процесі формування АЛК професійного економічного спрямування актуальним завданням є оволодіння студентами фаховою термінологією і розвиток умінь використання спеціалізованої лексики для подальшого її використання як у процесі навчання, так і у практичній діяльності. У даному контексті необхідно ретельно підійти до питання відбору навчального матеріалу для формування необхідного обсягу термінологічної лексики за фахом.

Основним видом навчального матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування є автентичні фахові тексти. Такі тексти є не лише основним джерелом формування бази економічних термінів у майбутніх економістів, але й засобом розвитку професійної майстерності студентів. Автентичні фахові тексти сприяють підвищенню культури термінологічного спілкування, задовольняють інформаційні та пізнавальні потреби студентів, виступають опорою для стимулювання мовленнєвої взаємодії студентів у професійному середовищі, доповнюють вже існуючі фахові знання.

Досліджуючи питання відбору навчального матеріалу при формуванні АЛК студентів економічних спеціальностей, науковці Г.А. Гринюк, Ю.О. Семенчук [18, с. 31] і Л.М. Горелова [17, с. 102] виокремлюють наступні чинники, що обумовлюють доцільність використання автентичних англомовних текстів:

- автентичні тексти за фахом є цінним пізнавальним та інформаційним джерелом, що забезпечує міжпредметну координацію та професійну спрямованість навчання, доповнює раніше отримані студентами фахові знання під час вивчення економічних дисциплін;

- англомовні фахові тексти є зразками наукового стилю викладення теоретичного категоріального матеріалу засобами іноземної мови, що може

бути використано як взірць створення власних авторських текстів при написанні студентських наукових робіт або творчих завдань;

- автентичні тексти слугують джерелом словникового фахового запасу, прикладом вживання економічної лексики у контексті, що допомагає розуміти і конкретизувати значення термінів, вивчити випадки їх вживання у конкретних мовних ситуаціях.

- крім широкого діапазону фахової економічної лексики, англomовні тексти також служать стимулом для мовленнєвої активності студентів під час навчання, формуючи конкретні мовленнєві формули, моделі поведінки у діловій комунікації, стереотипні фрази тощо.

Тематика автентичних фахових текстів може охоплювати як загальну, так і вузькоспеціалізовану проблематику, поєднуючи професійні інтереси та пізнавальні потреби студентів економічних спеціальностей.

При цьому виділимо наступні джерела, які доцільно використовувати в процесі відбору матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування:

- наукові публікації: монографії, підручники, статті у фахових виданнях, матеріали наукових конференцій, дисертації тощо;

- аналітичні та статистичні матеріали (наприклад, статистична інформація на офіційних вебсайтах);

- нормативно-правові акти: стандарти, кодекси, рекомендації, протоколи, меморандуми, закони та ін;

- автентичні зразки ділових документів: резюме, ділові листи, контракти, прайси, звіти тощо.

- автентичні відео записи: BBC-news, TED-talks та інші;

- автентичні аудіо записи: радіо репортажі, записи вебінрів тощо.

Зазначені автентичні джерела не створені спеціально для навчання іноземної мови, а взяті з реального життя, тому фактично вони є наочними зразками мовної норми ділового спілкування, що можуть бути реально використані у подальшій професійній діяльності. Крім того, такий матеріал

може бути ефективним засобом мотивації студентів та підвищення їхнього інтересу до процесу навчання.

Втім, не кожен текст доцільно використовувати в процесі навчання, адже при відборі автентичних текстів необхідно керуватись певними критеріями. Дане питання досліджували Л.М. Горелова [17], О.О. Коломінова [28] та інші. Погоджуючись із думкою науковців щодо виокремлення критеріїв відбору фахових текстів, вважаємо, що ці ж критерії можна застосовувати для відбору інших джерел (аудіо- та відео- записів).

Так, Л.М. Горелова виділяє наступні критерії відбору фахових текстів [17, с. 103]:

- ситуативність - зв'язок з типовими ситуаціями реального спілкування;
- ілюстративність - здатність тексту передавати конкретну ситуацію;
- пізнавальна цінність - врахування інформативних і в соціокультурних аспектів;
- доступність - змістова простота, яка дозволяє студентам розуміти професійні економічні тексти;
- методична цінність - насиченість тексту мовними одиницями: категоріями, термінами, мовленнєвими кліше, структурами;
- лінгвістична цінність - відповідність тексту таким ознакам, як комунікативна і смислова цілісність, змістова та структурна зв'язність, завершеність.

О.О. Коломінова виокремлює інші критерії відбору фахових текстів [28]:

- критерії змісту;
- мовні критерії;
- кількісні критерії.

Критерій змісту є провідним під час відбору автентичних текстів, адже від змісту залежить ефективність засвоєння термінологічної фахової лексики в процесі організації інтерактивної діяльності з розуміння та вживання опрацьованої інформації. Він визначає цінність тексту як навчального матеріалу для читання, дозволяє виділити термінологічну лексику для

забезпечення розуміння здобутої інформації, її обговорення, аналізу та використання. Економічна термінологія, відібрана з автентичних текстів, забезпечує розширення професійного словника, зумовлює активізацію набутих раніше знань і стимулює підвищення інтересу до майбутньої професії.

Мовний критерій передбачає диференціацію та виділення термінологічної лексики із масиву тексту враховуючи її лінгвістичні особливості і структуру. Це важливо для побудови логічно змістовних та граматично правильних висловлювань на професійну тематику, адекватного вживання термінології у письмовій формі.

Урахування мовних критеріїв відбору фахових текстів передбачає аналіз кількісних і якісних характеристик одиниць спеціальної лексики, її граматичного оформлення та усвідомлення виділених дослідниками стилістичних рис тексту: офіційність, стандартизованість, логічність, нейтральність, стислість, ефективність, які реалізуються за допомогою позамовних і мовних засобів [17, с. 103].

Кількісний критерій відбору фахових текстів передбачає визначення адекватної вибірки текстів, яка б була достатньою та репрезентативною для охоплення широкого діапазону термінів економічного профілю.

Зауважимо також, що крім критеріїв відбору фахових текстів, науковці Г.А. Гринюк, Ю.О. Семенчук [18, с. 33] окремо виділяють критерії відбору англійської термінологічної лексики економічного фаху:

- професійна спрямованість проявляється в тому, що кожна лексична одиниця відбирається з точки зору її важливості для правильного розуміння й сприймання економічного тексту для подальшого використання термінів у спілкуванні в професійному середовищі;

- критерій адекватності передбачає відбір ЛО які б відповідали типовим ситуаціям англомовного професійного спілкування. Адекватно відібрана термінологічна лексика забезпечує можливість правильно висловити або аргументувати власну думку, використовуючи саме ту термінологію, яка

найбільш коректно передає думку, дозволяє відповідним чином реагувати на інформацію, обирати правильну стратегію комунікативної поведінки;

- критерій частотності спрямований на відбір такої лексики, коефіцієнт повторюваності якої (у різних джерелах відбору) становить не нижче п'яти;

- критерій тематичності застосовується з метою контекстного групування термінологічної лексики за тематичною ознакою, що сприяє активізації асоціативного засвоєння.

З урахуванням проведеного дослідження існуючих критеріїв відбору джерел та англійської термінологічної лексики схематично відобразити алгоритм відбору ЛО для формування АЛК професійного економічного спрямування пропонуємо наступним чином (рис. 2.1).

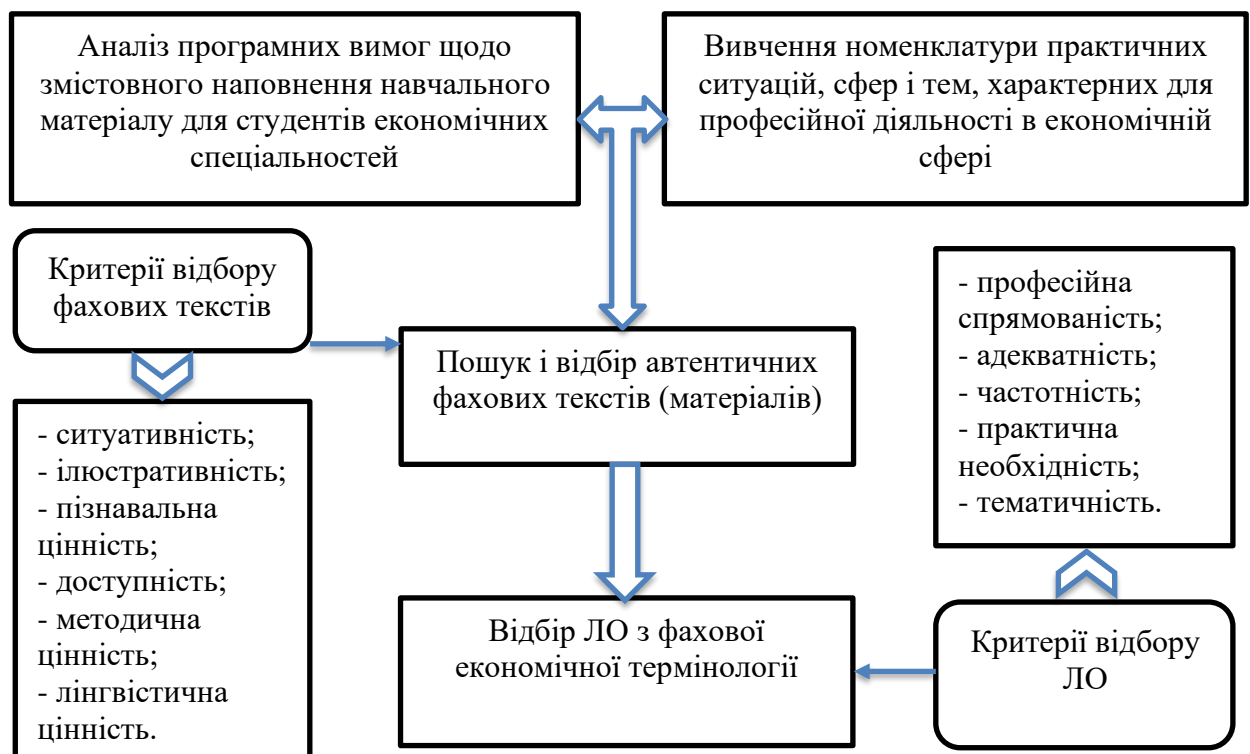

Рисунок 2.1 – Алгоритм відбору лексичного матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування

Отже, здійснений аналіз критеріїв відбору матеріалів за фахом та критеріїв відбору ЛО для формування АЛК професійного економічного

спрямування становить теоретичну базу для практичної реалізації даного процесу. Ефективність вивчення фахової термінології англійською мовою в процесі підготовки студентів економічних спеціальностей, а відтак і формування АЛК, на пряму залежить від зробленого відбору і методичної класифікації лексичного матеріалу.

2.3. Етапи формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій

Дослідження етапів формування АЛК є важливим методичним інструментом, що забезпечує систематизацію типів, груп і видів вправ для подальшої їх уніфікації та підвищення ефективності навчального процесу. Зауважимо, що підходи науковців щодо виокремлення етапів формування АЛК дещо відрізняються.

Так, спираючись на класифікацію за С.Ф. Шатіловим, (яка складається з орієнтовно-підготовчого, стереотипно-ситуативного і варіююче-ситуативного етапів), С.Ю. Ніколаєва [33, с. 223] виділяє наступні етапи формування ЛК:

- етап ознайомлення – передбачає знайомство з новими ЛО, формування нових знань про лексичну систему, семантизацію ЛО і демонстрацію їх використання;
- етап автоматизації – безпосередньо формування лексичних навичок через автоматизацію дій з новими ЛО;
- етап застосування – відтворення ЛО на рецептивному і продуктивному рівні.

Схожий підхід до виділення етапів подано у наукових доробках І.А. Яреми [51, с. 200]:

- етап ознайомлення - презентація мовного матеріалу;
- етап тренування - закріплення мовного матеріалу;
- етап практики в спілкуванні - розвиток навичок та вмінь використання ЛО в різних видах мовленнєвої діяльності.

С.М. Амеліна [1, с. 134] пропонує таку поетапність процесу формування іншомовної ЛК:

- семантизація – передбачає ознайомлення з новими ЛО;
- автоматизація - формування і первинне закріплення навичок використання лексичного матеріалу;
- репродукція - розвиток умінь і навичок використання лексичного матеріалу у різних видах мовленнєвої діяльності.

Досліджуючи процес формування АЛК у професійно орієнтованому писемному спілкуванні, Н. Шандра [48, с. 264] пропонує здійснювати в три етапи: рецептивний, рецептивно-репродуктивний і продуктивний.

Згідно з І.І. Романовим, формування ЛК включає чотири етапи [39, с.160]:

- акумулювання емпіричних знань – представлення і семантизація нового лексичного матеріалу;
- формування навичок застосування лексики, встановлення зв'язків між ЛО та їхнім значенням;
- експансія лінгвістичного досвіду студентів, тобто отримання теоретичних знань про лексичну систему іноземної мови;
- розвиток умінь і навичок вживання лексичного матеріалу для вирішення різних комунікативних задач.

Науковці Ю.О. Семенчук [44, с.10], Ю. Гордійчук, Ю. Причина [16, с.78], здійснюючи теоретичний аналіз формування АЛК, виділяють наступні етапи:

- етап семантизації ЛО;
- етап автоматизації дій студентів з ЛО на рівні слова (словосполучення);
- етап автоматизації дій студентів з лексикою на рівні тексту.

Отже, проведений аналіз підходів науковців щодо визначення етапів формування іншомовної ЛК дає змогу стверджувати, що попри різні назви даних етапів, загалом науковці сходяться у думці, що процес навчання лексики проходить шлях від отримання знань і навичок через їх подальшу

автоматизацію для розвитку вмінь оперувати лексикою у мовленнєвій діяльності та подальшого її використання.

Слідуючи за С.М. Амеліною [1, с. 134] щодо виділення етапів, пропонуємо етапи формування АЛК студентів економічних спеціальностей розглядати у такій послідовності (рис. 2. 2).

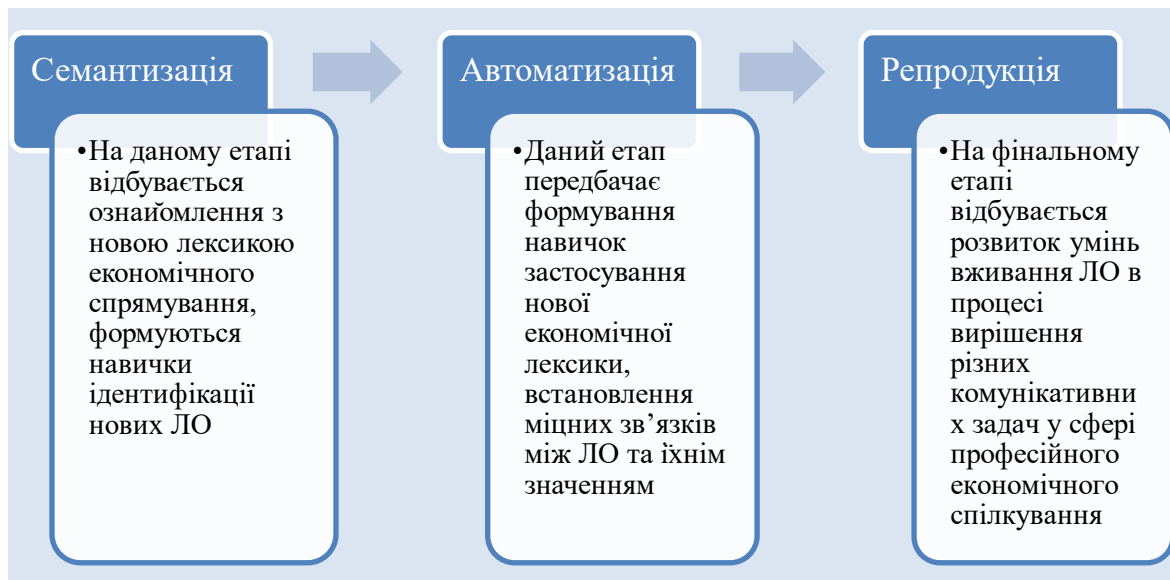

Рисунок 2. 2 – Етапи формування АЛК студентів економічних спеціальностей

Розглянемо визначені вище етапи детальніше з урахуванням специфіки професійно-орієнтованої економічної лексики та перспективності використання ІКТ.

На першому етапі студенти-економісти отримують уявлення про звуковий і графічний образ нових ЛО, формується навички ідентифікації ЛО у комунікативних ситуаціях запропонованої економічної тематики. Для підвищення ефективності закріплення нової лексики доцільно використовувати інтерактивні методи в процесі парного, групового і колективного тренування нової фахової лексики.

Для семантизації фахової лексики економічного спрямування на даному етапі можуть бути використані різні способи:

- підбір синонімів (goods – commodities, enterprise – undertaking);

- підбір антонімів (savings – expenditures, demand – supply);
- ознайомлення з термінологічними словосполученнями, один із елементів яких є відомий або про значення якого можна здогадатися (certificate of insurance – страховий сертифікат);
- розшифрування абревіатур (WTO – World Trade Organization, CEO – chief executive officer);
- пояснення фахової термінології англійською мовою: overtime – money received for working extra hours) [41];
- наочна семантизація (демонстрація предметів, жестів, малюнків тощо);
- перекладні способи семантизації (однослівний переклад, багатослівний переклад, пофразовий переклад, тлумачення/пояснення ЛО українською мовою) [33, с. 225].

На даному етапі у системах комп'ютерного тестування найчастіше зустрічаються такі форми завдань:

- завдання одноразового вибору (single choice) передбачає лише одну правильну відповідь з переліку;
- завдання багаторазового вибору (multiple choice) передбачає декілька правильних відповідей з переліку;
- завдання типу так/ні (yes/no);
- завдання короткої відповіді (short text/short answer) – в завданні є принаймні одна прогалина, яку екзаменований повинен заповнити правильною відповіддю;
- завдання, які базуються на списках вибору чи впорядкування (sequencing);
- завдання, які базуються на вірній асоціації варіантів (matching);
- мультимедійні завдання, які ґрунтуються на графічних об'єктах, наприклад перетягування (drag and drop), вказання (hot spot), а також завдання, які базуються на симуляторах [34, с. 36].

Прикладами платформ для роботи з лексикою є Easygenerator, Edmodo; для побудови навчальних вправ можна використовувати платформи Quizlet;

LearningApps; WordWall; Varabook; платформи для тестування: Kahoot, Google forms та ін.

Другий етап передбачає активне застосування нових ЛО як на рівні речення так і понадфразової єдності. Мовний тренінг фахової лексики є логічним продовженням розвитку первинних навичок і сприяє подальшій їх консолідації, розкриваючи весь діапазон комунікативних можливостей. Даний етап включає вправи на пошук у текстах необхідної інформації для обґрунтування власних думок, виписування фахової термінології, складання плану тексту, пошук значень фахових ЛО і таке інше.

На даному етапі доцільно використовувати наступні види вправ [33, с. 228]:

- групування слів за різними ознаками;
- називання усіх видових понять до певного родового поняття;
- заповнення пропусків в реченнях;
- співставлення ЛО з її дефініцією.

Прикладами використання ІКТ з метою відпрацювання отриманих навичок можуть бути наступні:

- платформи для побудови інтелект карт: Mindmap, Mapul, Mindmeister;
- платформи для побудови таймлайнів: Tiki-Toki, SmartDraw;
- платформи для обміну матеріалами: Padlet.

На третьому фінальному етапі студенти удосконалюють мовленнєві навички шляхом активного використання вже засвоєних ЛО фахового економічного спрямування шляхом реалізації післятекстової діяльності переважно у парній та груповій формах мовленнєвої взаємодії. На фінальному етапі доцільно використовувати проблемно-пошукові навчальні методи, фахові дискусії, методи практичних кейсів, ділові ігри та імітації, групові презентації з подальшим обговоренням тощо.

На фінальному етапі оптимальною є така послідовність вправ [33, с. 229]:

- імітація зразка мовлення;

- лаконічні відповіді на альтернативні запитання вчителя;
- підстановка у зразки мовлення;
- завершення зразків мовлення;
- розширення зразків мовлення;
- відповіді на різні типи запитань;
- самостійне вживання ЛО у фразах/реченнях;
- об'єднання ЛО у діалогічні і монологічні понадфразові єдності;
- використання зразків мовлення у мінітекстах.

На даному етапі формування ЛК можна виділити системи тестування, в яких використовують завдання з довгими відповідями (long answer for surveys) для перегляду викладачем [6, с. 435]. Сучасні ІКТ використовуються як ефективних засіб для супроводження групових та індивідуальних проєктів (підготовка презентацій, електронне листування, форуми, відеоконференції, використання автоматизованих платформ для обміну даними, виконання спільних проблемно-пошукових завдань тощо).

Позитивним результатом навчальної діяльності при виконанні текстових вправ на оволодіння фаховою економічною лексикою є те, що такий матеріал інтегрується з фаховими знаннями студентів економістів. Це сприяє формуванню комплексу внутрішніх і зовнішніх мотивів до вивчення англійської фахової економічної лексики в контексті майбутньої професійної діяльності. Виконання окреслених видів вправ робить процес навчання цікавим, насиченим, професійно зорієнтованим, сприяє реалізації англомовних комунікативних навичок майбутніх економістів. При цьому використання сучасних ІКТ на всіх етапах формування АЛК студентів економічних спеціальностей надає додаткові можливості та переваги, що дозволяє автоматизувати, прискорити та зробити ефективнішим процес навчання.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи здійснено критичний аналіз існуючих видів ІКТ що використовуються при викладанні англійської мови, досліджено порядок відбору автентичних матеріалів для формування АЛК майбутніх економістів та охарактеризовано етапи формування АЛК.

Обґрунтовано, що типологізація ІКТ є важливим інструментом методології дослідження іноземної компетентності. Дослідивши існуючі підходи науковців до типологізації ІКТ при викладанні іноземних мов, встановлено, що вони обумовлені, як правило, окремими науковими інтересами, а не потребою системного та комплексного аналізу типологізації ІКТ при навчанні іноземних мов.

На основі узагальнення результатів проаналізованих досліджень, запропоновано формалізувати типологізацію ІКТ при навчанні іноземних мов за наступними критеріями: доступність, спосіб комунікації, наявність порталу для вчителя, наявність інформаційно-комунікаційної складової, засоби та ступінь використання інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальній діяльності.

Отже, з науково-методичної точки зору узагальнена типологізація ІКТ при навчанні іноземних мов дозволяє усвідомити їх сутність, роль у формуванні АЛК, виявити ті окремі сегменти, що потребують удосконалення та подальшого розвитку. У практичній площині типологізація ІКТ забезпечує обґрунтований підхід до вибору форм і засобів ІКТ при формуванні АЛК, що сприяє модернізації системи мовної освіти в Україні та підвищенню ефективності освітнього процесу.

Проведений аналіз наукових публікацій дав можливість встановити, що основним видом навчального матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування є автентичні фахові тексти. При цьому виділено наступні джерела, які доцільно використовувати в процесі відбору матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування: наукові публікації, аналітичні та статистичні матеріали, нормативно-правові акти, автентичні зразки ділових документів тощо.

Зазначені автентичні джерела не створені спеціально для навчання іноземної мови, а взяті з реального життя, тому фактично вони є наочними зразками мовної норми ділового спілкування, що можуть бути реально використані у подальшій професійній діяльності. Крім того, такий матеріал може бути ефективним засобом мотивації студентів та підвищення їхнього інтересу до процесу навчання.

В результаті проведеного аналізу встановлено, що дослідження етапів формування АЛК є важливим методичним інструментом, що забезпечує систематизацію типів, груп і видів вправ для подальшої їх уніфікації та підвищення ефективності навчального процесу. Формування АЛК для майбутніх економістів запропоновано розглядати з виділенням наступних етапів: семантизація, автоматизація, репродукція. Визначені етапи деталізовано з урахуванням специфіки професійно-орієнтованої економічної лексики та перспективності використання ІКТ. Виконання окреслених видів вправ робить навчання професійно зорієтованим, сприяє реалізації англійськомовних комунікативних навичок майбутніх економістів. При цьому використання сучасних ІКТ на всіх етапах формування АЛК студентів економістів надає додаткові можливості та переваги, що дозволяє автоматизувати, прискорити та зробити ефективнішим процес навчання.

Окремі положення наукового дослідження пройшли апробацію шляхом публікації статті «Використання комп'ютерних технологій як сучасного засобу викладання іноземних мов у вищих закладах вищої освіти» у фаховому виданні.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Підсистема вправ для формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій

Підсистема вправ для формування АЛК майбутніх економістів входить до загальної моделі системи вправ навчання англійської мови і є першочерговим методичним завданням, адже від рівня сформованості ЛК залежить результативність процесу навчання.

Науковці А. Котловський [30] та Н.К. Скляренко [46] вважають, що розробка системи вправ для формування АЛК повинна базуватись на принципі від простого до складного. При цьому А. Котловський пропонує враховувати послідовність становлення умінь та навичок [30, с. 123]. Н. К. Скляренко зазначає, що послідовність складових елементів підсистеми вправ повинна забезпечувати не тільки ускладнення операцій, але й зростання інтенсивності самостійної роботи студентів [46, с. 4].

Дещо відрізняються підходи науковців щодо формування методичних вимог до системи вправ при формуванні АЛК. Так, С. В. Варава виділяє наступні методичні вимоги до вправ [5, с. 26]: відповідність вправи цілям, завданням, змісту та умовам навчання; повторюваність мовленнєвого та мовного матеріалу; однотипність матеріалу; цілеспрямованість; послідовність організації виконання вправ з урахуванням принципу підвищення складності; відповідність змісту вправ та етапу формування вмінь і навичок.

Н. К. Скляренко визначає наступні вимоги до вправ при формуванні АЛК: комунікативність вправ; вмотивованість мовленнєвих дій студентів; створення комунікативних ситуацій; новизна; культурологічна спрямованість;

наявність ігрового компонента; ступінь забезпечення слухачів необхідними опорами [46, с. 3].

Беручи до уваги зазначені вимоги до побудови системи вправ та з урахуванням пропозицій щодо типів і груп вправ розроблених Ю. О. Семенчук [44, с.10], підсистему вправ з формування АЛК для студентів економічних спеціальностей пропонуємо подавати наступним чином (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Система вправ з формування АЛК студентів економічних спеціальностей

№	Етап	Групи вправ	Типи вправ
1	Семантизація	Передтекстові: на номінацію і диференціацію ЛО, розкриття їх значень, підбір українських відповідників.	- Рецептивні; - рецептивно-репродуктивні; - некомунікативні.
2	Автоматизація	Текстові: на пошук ЛО у тексті, розуміння значення у контексті, відтворення і вживання у власних висловлюваннях.	- Репродуктивні; - рецептивно- продуктивні; - умовно-комунікативні.
3	Репродукція	Післятекстові: вироблення автоматизмів вживання фахової лексики в усному і писемному мовленні, перевірка правильності розуміння і використання нової лексики.	- Рецептивно- продуктивні; - продуктивні; - комунікативні.

Наведемо приклади вправ для формування АЛК у професійно орієнтованому навчанні англійської мови студентів економічних спеціальностей на кожному етапі.

На першому **етапі семантизації** відбувається подача нових ЛО, що забезпечує створення основи для подальшого формування лексичної навички.

Вправа 1

Мета: Ідентифікація та розкриття значень ЛО, первинне закріплення ЛО в пам'яті шляхом групування.

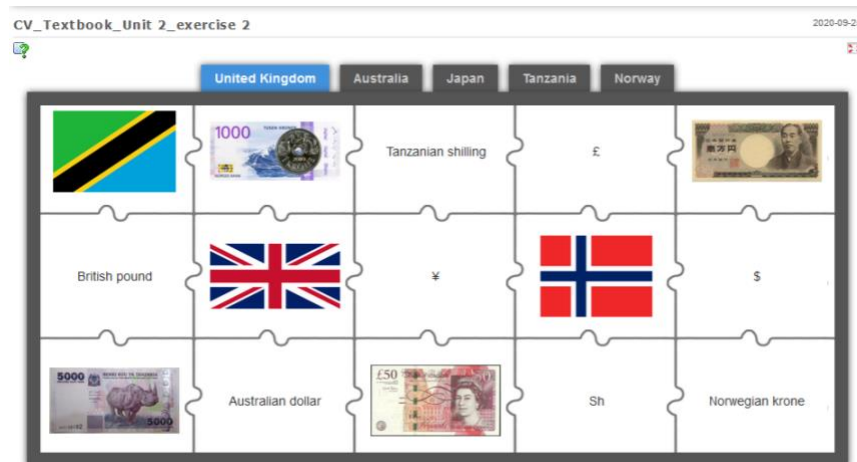
Тема: Гроші, гроші... / Money, money ...

Форма роботи: індивідуальна.

Інструкція: Згрупуйте інформацію щодо валют різних країн залежно від запропонованих критеріїв.

Спосіб контролю: автоматизований (автоматична перевірка відповідними ІКТ).

Group the information concerning currency of different countries according to the criteria suggested – go to CV_Textbook_Unit 2 (<https://learningapps.org/display?v=pn2g3e5wk20>) and do the task suggested.

Вправа 2

Мета: Ідентифікація та розкриття значень ЛО, первинне закріплення ЛО в пам'яті шляхом співставлення.

Тема: Як мати справу зі складними людьми / Dealing with Difficult People.

Форма роботи: індивідуальна.

Інструкція: Згрупуйте всі риси які притаманні кожному типу складної особистості.

Спосіб контролю: автоматизований (автоматична перевірка відповідними ІКТ).

To discover what dominant features difficult personalities possess– go to the next task
(<https://wordwall.net/play/5121/872/776>)

0:16 Выберите 2 ответов ✓ 0

The loose cannon

A always tells other people what to do

B tends to act impulsively

C is unpredictable

D always thinks that the worst will happen

4 из 6

Вправа 3

Мета: Ідентифікація та розкриття значень ЛО, первинне закріплення ЛО в пам'яті шляхом виконання операцій вибору.

Тема: Управління часом / Time Management.

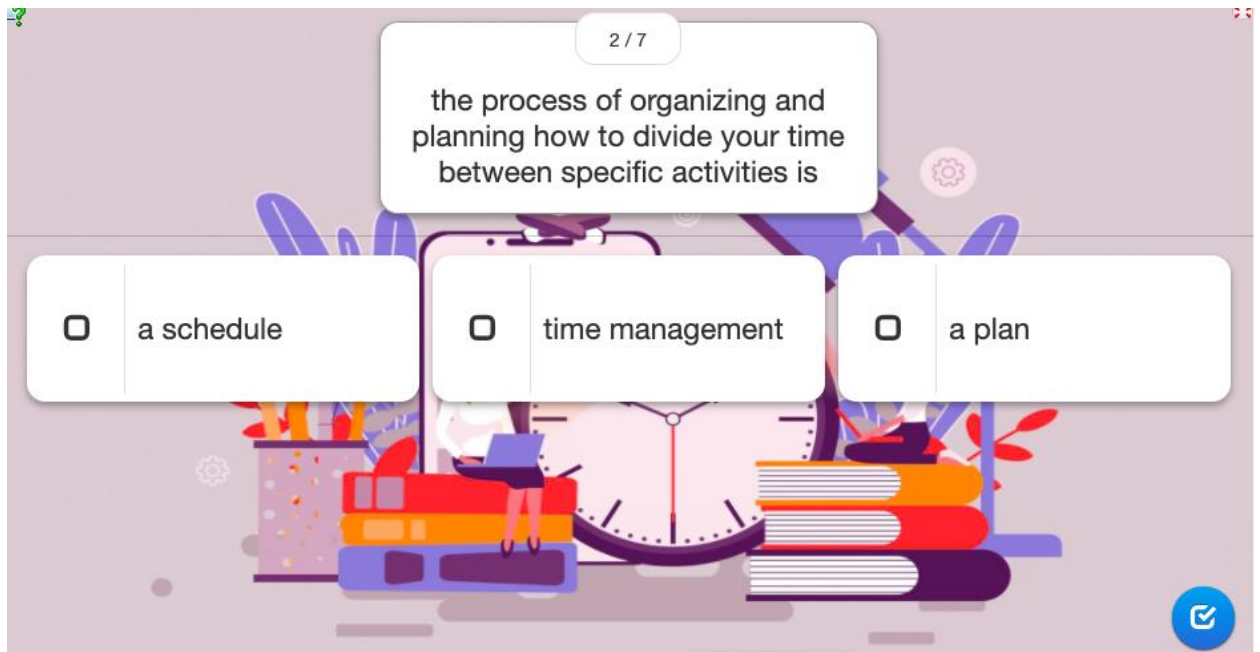
Форма роботи: індивідуальна.

Інструкція: Оберіть термін, що найбільше підходить до запропонованого трактування.

Спосіб контролю: автоматизований (автоматична перевірка відповідними ІКТ).

Study the key vocabulary that will help you to embrace time management. Match the terms with their definitions
<https://learningapps.org/display?v=pqffvg2st20>

На другому **етапі автоматизації** робота відбувається на рівні слова, речення та на понадфразовому рівні з метою стимулювання мовленнєвих дій студентів з опрацьованими ЛО.

Вправа 1

Мета: розвиток умінь продукування ЛО.

Тема: Управління часом / Time Management.

Форма роботи: індивідуальна, парна, групова.

Інструкція: Перегляньте запропоноване відео. Виконайте завдання після відео, переклавши виділені словосполучення.

Спосіб контролю: перевірка викладачем.

Watch Brian Christian's TED video "How to manage your time more effectively (according to machines)". Pay special attention to the sentences from the previous task and be ready to do the assignments after that.

https://www.ted.com/talks/brian_christian_how_to_manage_your_time_more_effectively_according_to_machines

Translate the collocations into English.
Watch the previous video to orient yourself

1. Even computers перенавантажуються sometimes.
2. The programmers of the operating system Linux наштовхнулися на схожу проблему in 2003.
3. Each of these actions передбачають затрати.
4. Recognizing this tension allows us to decide where we want to забезпечити баланс.
5. Очевидним рішенням є to minimize interruptions.
6. The insight here is that there's a fundamental trade-off between продуктивність та оперативність.
7. If no notification or email вимагає відповіді more urgently than once an hour, say, then that's exactly how often you should check them. No more.
8. In 2013, interrupt coalescing спричинили суттєві удосконалення in laptop battery life.

Вправа 2

Мета: Відпрацювання навичок вживання ЛО на рівні текстових вправ.

Тема: Гроші, гроші... / Money, money ...

Форма роботи: індивідуальна.

Інструкція: Перегляньте запропоноване відео, заповніть пропуски у тексті.

Спосіб контролю: автоматизований (автоматична перевірка відповідними ІКТ).

Watch the first paragraph of the story again and fill in the blanks (<https://learningapps.org/display?v=py7fnhnbk20>).

CV_Textbook_Unit 2_exercise 4

If you tried to pay for something with a piece of paper, you might run into some . Unless, of course, the piece of paper was a hundred dollar . But what is it that makes a hundred dollar bill more interesting and than other pieces of paper? A hundred dollar bill is and designated as currency, while other pieces of currency are . A hundred dollar bill is valuable, on the other is how many or few of them are in . Throughout history, most currency, including the US dollar, was linked to valuable of it in depended on a government's gold or silver. In the US this system in 1971, the dollar became what is known as fiat money. It is not to any external but relying instead solely on government to decide how much currency to print.

abolished
amount
around
bill
circulation
fiat
government
hand
linked
official

На третьому етапі репродукції відбувається активне вживання опрацьованої лексики в усному і писемному мовленні, здійснюється перевірка правильності розуміння і використання ЛО.

Вправа 1

Мета: Формування автоматизмів виконання мовленнєвих дій з ЛО.

Тема: Як мати справу зі складними людьми / Dealing with Difficult People.

Форма роботи: індивідуальна, парна, групова.

Інструкція: Оберіть один з типів складної особистості, який ви вважаєте найбільш конфліктним. Опишіть дану особистість використовуючи таблицю «доларові купюри». Заповніть таблицю ключовими словами зі статті за таким принципом: 100\$ - найважливіші ключові слова; 1\$ - найменш важливі ключові слова.

Спосіб контролю: перевірка викладачем.

Which type out of the mentioned above difficult personalities do you find the most complicated to deal with?

Describe this personality type using “the dollar-bill table”.

Fill in the table with the keywords from the article according to suggested criteria: 100\$ - the most important; 1\$ - the least important.

	<i>keywords</i>
	
	
	

Отже, розроблена система вправ забезпечує успішне формування АЛК майбутніх економістів. Наведена система вправ побудована з урахуванням виокремлених етапів формування АЛК майбутніх економістів, згідно принципу поступового зростання складності вправ на кожному етапі, а також відповідної послідовності становлення лексичних умінь та навичок.

3.2. Експериментальне дослідження процесу формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій

Для проведення експериментального дослідження процесу формування АЛК майбутніх економістів нами було обрано методичний експеримент. За визначенням Н. В. Подопрігори, методичний експеримент - це діяльність, яка направлена на дослідження причиннонаслідкових зв'язків у педагогічних явищах [38, с. 127].

Н.В. Подопригора зазначає, що методичний експеримент включає наступні складові елементи: моделювання експериментального навчання; активний вплив дослідника на перебіг експерименту при його проведенні; аналіз та інтерпретація результатів експерименту.

Підготовка та організація методичного експерименту передбачає формулювання гіпотези дослідження. **Гіпотеза дослідження** ґрунтується на припущенні того, що ефективність навчання майбутніх економістів професійної лексики буде високою за умови використання ІКТ як сучасного засобу навчання, дотримання етапів процесу формування АЛК, забезпечення процесу навчання підсистемою підготовлених вправ.

Для доведення висунутої нами гіпотези в процесі методичного експерименту ми розробили підсистему вправ що забезпечує формування АЛК студентів-економістів.

Відповідно, метою проведення методичного експерименту є перевірка ефективності розробленої підсистеми вправ для формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ, щоб підтвердити висунуту гіпотезу.

Експериментальне навчання відбувалось у першому семестрі 2020-2021 навчального року. У зв'язку з епідеміологічною ситуацією у регіоні, навчання проводилось у дистанційній формі з використанням ІКТ.

Так, у нашому дослідженні експериментом було охоплено 38 студентів-економістів (навчальна група ОП-81а – 16 студентів; навчальна група ОП-71а – 22 студенти) 2-3-х курсів кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування Сумського державного університету.

При всіх однакових умовах (кількість аудиторних годин, обсяг самостійної роботи, тематика) в групі ОП-71а викладання здійснювалось без застосування ІКТ, а в групі ОП-81а в процес викладання було інтегровано ІКТ для автоматизації окремих видів завдань.

Методичний експеримент включав наступні етапи (рис. 3.1):

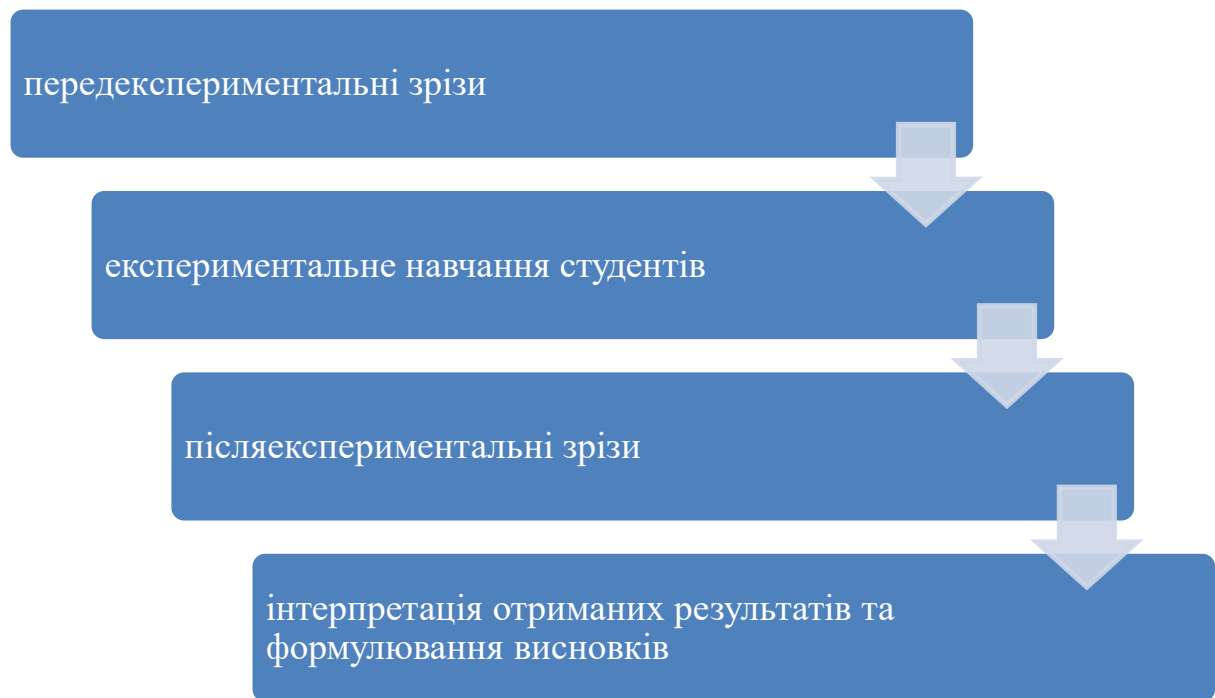

Рисунок 3.1 – Етапи методичного експерименту по перевірці ефективності формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ

Окремої уваги потребує контроль в експерименті, що передбачає якісне спостереження за перебігом експерименту та безпосередньо впливає на його результативність. Виходячи із контексту нашого дослідження, об'єктами контролю обрано знання фахової лексики, а також навички і вміння використовувати ЛО в усній та писемній комунікації.

Для співставлення початкових і кінцевих результатів методичного експерименту з метою визначення рівня сформованості АЛК були проведені відповідні контрольні заходи (передекспериментальний та післяекспериментальний зрізи) шляхом виконання студентами тестів в усній та письмовій формах в обох експериментальних групах.

Підготовлений тест для контролю рівня знань фахової лексики складався з двадцяти завдань, які були оцінені у рамках загальноприйнятої 100-бальної шкали. Результати проведеного методичного експерименту подано у таблиці 3.1 та на рис. 3.2.

**Результати проведеного методичного експерименту щодо оцінки
ефективності формування АЛК студентів-економістів**

Група	Показники передекспериментального тестування			
	Знання ЛО	Вживання ЛО у письмі	Вживання ЛО у говорінні	Середній бал
ОП-81а	64,8	65,5	66,4	65,6
ОП-71а	65,2	66,3	67,1	66,2
	Показники післяекспериментального тестування			
ОП-81а	84,2	82,3	80,4	82,3
ОП-71а	76,7	74,6	75,3	75,6
	Показники приросту, %			
ОП-81а	29,9	25,6	21,1	25,5
ОП-71а	17,6	12,5	12,2	14,2

Показники приросту рахуємо за формулою 3.1:

$$(B*100/A)-100 \quad (3.1)$$

де:

A – показники передекспериментального тестування

B – Показники післяекспериментального тестування

Результати перевірки виконаних студентами контрольних заходів (табл. 3.1) засвідчили, що в обох експериментальних групах відбулось значне зростання всіх показників. Так, середній бал студентів за результатами післяекспериментального тестування у групі ОП-81а становив 82,3 бали, а в групі ОП-71а – 75,6 балів. Найбільший прогрес за досліджуваними показниками спостерігається у показниках сформованого рівня знань лексики професійного спрямування, у групі ОП-81а - 84,2 бали, а в групі ОП-71а – 76,7 балів.

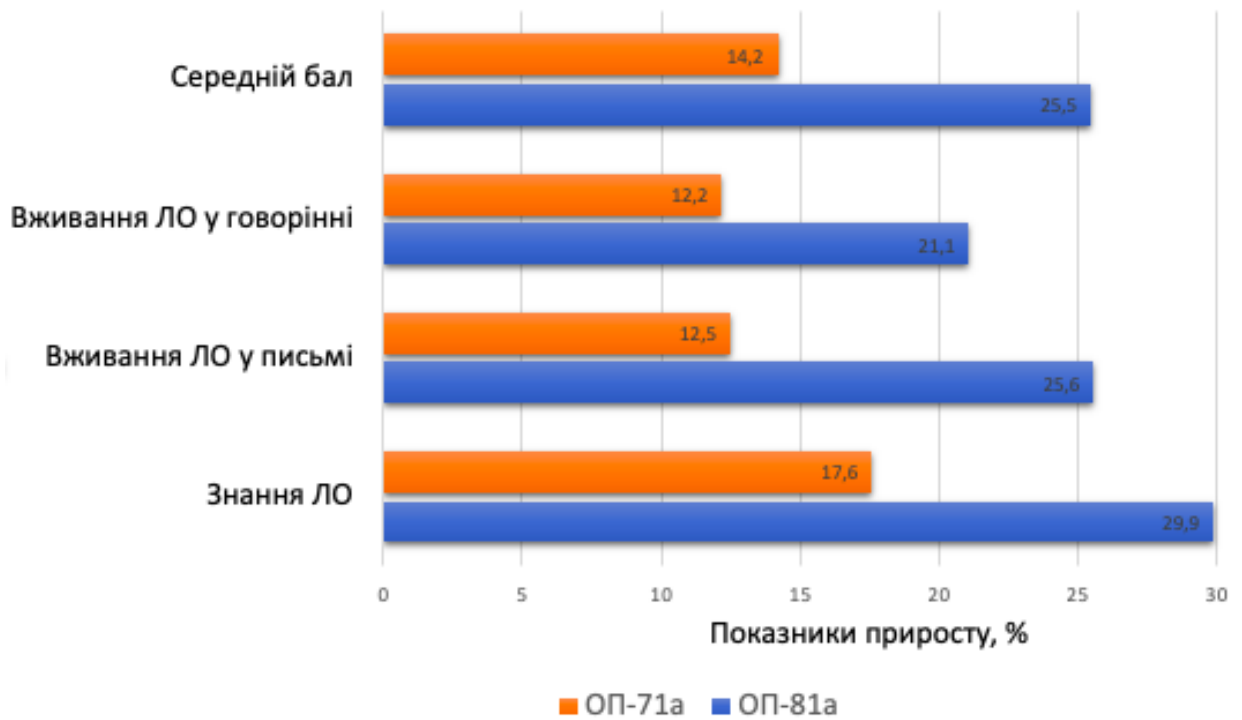

Рисунок 3.2 – Результати проведеного методичного експерименту щодо оцінки ефективності формування АЛК студентів-економістів

Як свідчать показники приросту по обом експериментальним групам (рис. 3.2), прогрес по різних показникам спостерігався в межах від 12% до 30%. Зауважимо при цьому, що більш помітне зростання спостерігалось у групі ОП-81а, в якій активно були впроваджені ІКТ в процес автоматизації окремих видів навчального навантаження. Так, середній бал у цій групі збільшився на 25,5%, тоді як у групі ОП-71а цей показник становить 14,2%.

Отже, отримані результати методичного експерименту дають нам підстави вважати, що розроблена нами підсистема вправ, яка виконувалась із впровадженням сучасних засобів ІКТ, є ефективним та адекватним засобом для формування АЛК студентів-економістів. Тим самим ми підтверджуємо висунуту нами на початку експерименту гіпотезу.

3.3. Методичні рекомендації щодо формування англомовної лексичної компетентності майбутніх економістів з використанням комп'ютерних технологій

Проведений критичний аналіз наукової і методичної літератури за обраним напрямком дослідження, розроблення методики формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ, проведене експериментальне навчання та інтерпретація результатів експерименту дозволяють сформулювати методичні рекомендації щодо організації навчання студентів-економістів 2-3 курсів.

З метою успішної організації та проведення навчання потрібно враховувати професійні передумови формування АЛК майбутніх економістів. Формування в майбутніх економістів ЛК або окремих її компонентів має певну специфіку, зумовлену, з однієї сторони, особливостями економічної сфери та вимогами подальшої професійної діяльності, а з іншої сторони, психологічними особливостями студентів економічних спеціальностей.

Перед викладачем постає завдання так організувати процес навчання, щоб він відповідав професійним потребам студентів, стимулював до пізнавальної та мовленнєвої активності, забезпечуючи готовність до виконання ними професійних задач в умовах міжкультурного спілкування. При цьому викладач повинен ефективно сформувати зміст англомовної професійної освіти студентів-економістів враховуючи такі складові, як: сфери професійного спілкування; види професійного спілкування; типові теми; практичні ситуації; мовленнєві наміри.

Крім того, необхідно враховувати наступні психологічні чинники для реалізації навчання майбутніх економістів англійської фахової лексики; внутрішня і зовнішня мотивація; сприятливий психологічний клімат в студентському колективі; врахування індивідуальних, вікових та інших особливостей кожного окремого студента; створення відповідних навчальним завданням ситуацій для засвоєння нової лексики; добір доцільних автентичних матеріалів для організації навчального процесу та ін.

У контексті останнього, зауважимо, що необхідно ретельно підійти до питання відбору навчального матеріалу для формування необхідного обсягу термінологічної лексики за фахом.

Основним видом навчального матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування є автентичні фахові тексти, аудіо- та відео- матеріали. Такі автентичні матеріали є не лише основним джерелом формування бази економічних термінів у майбутніх економістів, але й засобом розвитку професійної майстерності студентів. Тематика автентичних матеріалів може охоплювати як загальну, так і вузькоспеціалізовану проблематику, поєднуючи професійні інтереси та пізнавальні потреби студентів економічних спеціальностей.

Виділимо наступні джерела, які доцільно використовувати в процесі відбору матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування: наукові публікації (підручники, статті тощо); аналітичні та статистичні матеріали (наприклад, статистична інформація на офіційних вебсайтах); нормативно-правові акти (стандарты, кодекси та ін.); автентичні зразки ділових документів (резюме, ділові листи тощо). Прикладами аудіо- та відео- матеріалів можуть бути BBC-news, TED-talks та інші.

Зазначені автентичні джерела не створені спеціально для навчання іноземної мови, а взяті з реального життя, тому фактично вони є наочними зразками мовної норми ділового спілкування, що можуть бути реально використані у подальшій професійній діяльності. Крім того, такий матеріал може бути ефективним засобом мотивації студентів та підвищення їхнього інтересу до процесу навчання.

Організуючи роботу з формування АЛК для студентів економічних спеціальностей, необхідно дотримуватись таких етапів: семантизація, автоматизація, репродукція. Відповідно, розроблена підсистема вправ із застосуванням ІКТ логічно і послідовно враховує специфіку кожного етапу.

На етапі семантизації студенти-економісти отримують уявлення про звуковий і графічний образ нових ЛО, формується навички ідентифікації ЛО

у комунікативних ситуаціях запропонованої економічної тематики. Для підвищення ефективності закріплення нової лексики доцільно використовувати інтерактивні методи в процесі парного, групового і колективного тренування нової фахової лексики. Прикладами вправ на даному етапі можуть бути підбір синонімів/антонімів; розшифрування абревіатур; переклад; пояснення фахової термінології англійською мовою та ін.

Прикладами ІКТ для роботи з лексикою є Easygenerator, Edmodo; для побудови навчальних вправ можна використовувати платформи Quizlet; LearningApps; WordWall; Barabook; платформи для тестування: Kahoot, Google forms та ін.

Другий етап передбачає активне застосування нових ЛО. Даний етап включає вправи на пошук у текстах необхідної інформації; групування слів за різними ознаками; заповнення пропусків в реченнях та ін.

Прикладами використання ІКТ з метою відпрацювання отриманих навичок можуть бути наступні: платформи для побудови інтелект карт: Mindmap, Mapul, Mindmeister; платформи для побудови таймлайнів: Tiki-Toki, SmartDraw; платформи для обміну матеріалами: Padlet.

На третьому фінальному етапі студенти удосконалюють мовленнєві навички шляхом активного використання вже засвоєних ЛО фахового економічного спрямування. На фінальному етапі доцільно використовувати проблемно-пошукові навчальні методи, фахові дискусії, методи практичних кейсів, ділові ігри та імітації, групові презентації з подальшим обговоренням.

На даному етапі сучасні ІКТ використовуються як ефективних засіб для супроводження групових та індивідуальних проєктів (підготовка презентацій, електронне листування, форуми, відеоконференції, використання автоматизованих платформ для обміну даними, виконання спільних проблемно-пошукових завдань тощо).

Результати проведеного експериментального навчання свідчать про підвищення ефективності навчання за умови впровадження у навчальний процес ІКТ. Особливої актуальності використання ІКТ при викладанні

англійської мови набувають під час організації дистанційного навчання (он-лайн навчання) та з метою організації самостійної роботи студентів.

Найбільш поширеними ІКТ, що забезпечують синхронізацію роботи викладача і студентів при он-лайн навчанні є наступні: Zoom, Google meet, MS Office (Teams) тощо. Дані платформи дозволяють організувати процес навчання віддалено в реальному часі, здійснювати обмін повідомленнями у форумах, обмінюватись матеріалами, здійснювати відео запис заняття.

Зручним сучасним засобом ІКТ, що дозволяє суттєво економити час та підвищити ефективність доступу до інформації є платформи для генерування Qr-кодів. Цей інструмент є універсальним засобом для використання на всіх етапах формування АЛК студентів.

Для організації самостійного навчання можна використовувати ІКТ з метою відпрацювання навичок; для реалізації додаткових завдань (враховуючи індивідуалізацію в розподілі рівня складності та видів завдань); як засіб контролю сформованих навичок та ін.

Беручи за основу запропоновану методику та підсистему вправ для формування АЛК майбутніх економістів із використанням ІКТ доцільно розробляти комплекси вправ відповідно до інших тем, передбачених навчальною програмою.

Підсумовуючи вище зазначене, зауважимо, що у процесі формування АЛК студентів економічних спеціальностей із використанням ІКТ варто дотримуватись методичних рекомендацій, які враховують професійні особливості фахової лексики, специфіку структурних компонентів ЛК та обґрунтований відбір сучасних ІКТ.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі роботи представлено підсистему вправ для формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ; експериментально перевірено ефективність запропонованої методики; сформульовано методичні рекомендації щодо формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ.

Відповідно до етапів формування АЛК, нами було розроблено підсистему вправ із застосуванням ІКТ яка логічно та послідовно враховує специфіку кожного етапу. На етапі семантизації прикладами вправ можуть бути підбір синонімів/антонімів; розшифрування абревіатур; переклад; пояснення фахової термінології англійською мовою та ін. Другий етап включає вправи на пошук у текстах необхідної інформації; групування слів за різними ознаками; заповнення пропусків в реченнях та ін. На третьому фінальному етапі доцільно використовувати проблемно-пошукові навчальні методи, фахові дискусії, методи практичних кейсів, ділові ігри та імітації, групові презентації з подальшим обговоренням тощо.

Для проведення експериментального дослідження процесу формування АЛК майбутніх економістів нами було обрано методичний експеримент. Експериментальне навчання відбувалось у першому семестрі 2020-2021 навчального року. У зв'язку з епідеміологічною ситуацією у регіоні, навчання проводилось у дистанційній формі з використанням ІКТ. Результати проведеного експериментального навчання свідчать про підвищення ефективності навчання за умови впровадження у навчальний процес ІКТ. Особливої актуальності використання ІКТ при викладанні англійської мови набувають під час організації дистанційного навчання (он-лайн навчання) та з метою організації самостійної роботи студентів.

На основі критичного аналізу наукової і методичної літератури за обраним напрямком дослідження, розроблення методики формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ, проведеного експериментального навчання та інтерпретації результатів експерименту сформовані методичні рекомендації щодо організації навчання студентів-економістів 2-3 курсів.

Отже, в результаті проведеного дослідження підтверджено гіпотезу яка полягала в тому, що ефективність навчання майбутніх економістів професійної лексики буде високою за умови використання ІКТ як сучасного засобу навчання, дотримання етапів процесу формування АЛК, забезпечення процесу навчання підсистемою підготовлених вправ.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного наукового дослідження теоретично обґрунтовано, практично розроблено й експериментально перевірено методику формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ. Узагальнення теоретичних, методичних та практичних результатів дозволяє зробити наступні висновки:

1. Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що АЛК майбутніх фахівців-економістів є їх інтегрованою якістю, що передбачає набуття комплексу знань та формування умінь і навичок, що у результаті дає можливість коректно використовувати словниковий запас у процесі професійно-орієнтованого англomовного спілкування в економічній сфері. Структура АЛК у професійно-орієнтованому писемному та усному спілкуванні майбутніх фахівців економістів включає відповідні знання, навички й уміння у гармонічній взаємодії з лексичною усвідомленістю.

2. Дослідження професійних передумов формування АЛК майбутніх економістів дозволяє виділити наступні завдання: набуття знань термінологічної фахової лексики (зокрема термінів і аббревіатур) для забезпечення розуміння та розгорнутого мовлення в рамках економічної тематики різної складності; розвиток уміння пошуку необхідної аналітичної, статистичної, нормативної, методичної економічної інформації з різних джерел; формування необхідних навичок для подальшої оцінки, порівняння, критичного аналізу суспільно-економічних явищ і подій з використанням фахової термінології; підготовка до складання ділових документів, звітів, презентацій англійською мовою; розвиток уміння ведення ділової переписки з іноземними контрагентами тощо.

3. Встановлено, що з метою підвищення ефективності формування АЛК у професійно-орієнтованому навчанні доцільно впроваджувати у навчальний процес сучасні ІКТ. Узагальнено переваги та проблемні аспекти використання ІКТ у навчанні іноземних мов. Методичний потенціал впровадження ІКТ

запропоновано розглядати у двох напрямках: розширення дидактичних можливостей з пошуку, обробки, аналізу, використання та представлення навчальної інформації та активізації навчального процесу шляхом посилення мотивації студентів. Систематизовано основні проблеми використання ІКТ при вивченні іноземних мов, зокрема: технічні, юридичні, методичні, психолого-педагогічні, кваліфікація викладача та недостатність фінансування.

Обґрунтовано, що типологізація ІКТ є важливим інструментом методології дослідження іншомовної компетентності. На основі узагальнення результатів проаналізованих досліджень, запропоновано формалізувати типологізацію ІКТ при навчанні іноземних мов за наступними критеріями: доступність, спосіб комунікації, наявність порталу для вчителя, наявність інформаційно-комунікаційної складової, засоби та ступінь використання інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальній діяльності.

З науково-методичної точки зору узагальнена типологізація ІКТ при навчанні іноземних мов дозволяє усвідомити їх сутність, роль у формуванні АЛК, виявити ті окремі сегменти, що потребують удосконалення та подальшого розвитку. У практичній площині типологізація ІКТ забезпечує обґрунтований підхід до вибору форм і засобів ІКТ при формуванні АЛК, що сприяє модернізації системи мовної освіти в Україні та підвищенню ефективності освітнього процесу.

4. Проведений аналіз наукових публікацій дав можливість встановити, що основним видом навчального матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування є автентичні фахові тексти, аудіо та відео матеріали. При цьому виділено наступні джерела, які доцільно використовувати в процесі відбору матеріалу для формування АЛК професійного економічного спрямування: наукові публікації, аналітичні та статистичні матеріали, нормативно-правові акти, автентичні зразки ділових документів, результати конференцій тощо. Зазначені автентичні джерела є наочними зразками мовної норми ділового спілкування, що можуть бути реально використані у подальшій професійній діяльності. Такий матеріал

може бути ефективним засобом мотивації студентів та підвищення їхнього інтересу до процесу навчання.

5. Формування АЛК для майбутніх економістів запропоновано розглядати з виділенням наступних етапів: семантизація, автоматизація, репродукція. Визначені етапи деталізовано з урахуванням специфіки професійно-орієнтованої економічної лексики та перспективності використання ІКТ. При цьому використання сучасних ІКТ на всіх етапах формування АЛК студентів економістів надає додаткові можливості та переваги, що дозволяє автоматизувати, прискорити та зробити ефективнішим процес навчання.

6. Відповідно до етапів формування АЛК, було розроблено підсистему вправ із застосуванням ІКТ яка логічно та послідовно враховує специфіку кожного етапу. На етапі семантизації прикладами вправ можуть бути підбір синонімів/антонімів; розшифрування абревіатур; переклад; пояснення фахової термінології англійською мовою та ін. Другий етап включає вправи на пошук у текстах необхідної інформації; групування слів за різними ознаками; заповнення пропусків в реченнях та ін. На третьому фінальному етапі доцільно використовувати проблемно-пошукові навчальні методи, фахові дискусії, методи практичних кейсів, ділові ігри та імітації, групові презентації з подальшим обговоренням тощо.

7. Для проведення експериментального дослідження процесу формування АЛК майбутніх економістів нами було обрано методичний експеримент. Експериментальне навчання відбувалось у першому семестрі 2020-2021 навчального року. У зв'язку з епідеміологічною ситуацією у регіоні, навчання проводилось у дистанційній формі з використанням ІКТ. Результати проведеного експериментального навчання свідчать про підвищення ефективності навчання за умови впровадження у навчальний процес ІКТ. Особливої актуальності використання ІКТ при викладанні англійської мови набувають під час організації дистанційного навчання (он-лайн навчання) та з метою організації самостійної роботи студентів.

8. На основі критичного аналізу наукової і методичної літератури за обраним напрямком дослідження, розроблення методики формування АЛК майбутніх економістів з використанням ІКТ, проведеного експериментального навчання та інтерпретації результатів експерименту сформовані методичні рекомендації щодо організації навчання студентів-економістів 2-3 курсів.

Отже, в результаті проведеного дослідження підтверджено гіпотезу яка полягала в тому, що ефективність навчання майбутніх економістів професійної лексики буде високою за умови використання ІКТ як сучасного засобу навчання, дотримання етапів процесу формування АЛК, забезпечення процесу навчання підсистемою підготовлених вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна С. М. Методика формування лексичної компетенції майбутніх філологів. Вісник Дніпропетровського університету Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. №2. С. 131-135.
2. Асоянц П.Г. Методичні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування англомовної професійно орієнтованої лексичної компетентності / П.Г.Асоянц, О.О.Іванова // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Збірник наукових праць КНЛУ, 2014. вип. 49. – С. 90-97
3. Биконя О. П. Теоретико-методичні засади самостійної поза- аудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей: дис... д.пед.н.: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2017. 531с.
4. Бобришева О.К. Методична типологія англомовних термінологічних словосполучень в аспекті формування у майбутніх економістів мультилінгвальної лексико-граматичної компетенції // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. - 2005. - Випуск 8. - С. 122-132.
5. Боднар С. В. Когнітивний підхід до формування англомовної лексичної компетентності студентів економічних спеціальностей / С. В. Боднар // Наука і освіта. – 2014. – № 10. – С. 34–37.
6. Борисова А. О. Використання комп'ютерного тестування у викладанні іноземних мов / А. О. Борисова, А. О. Колесник, О. Ф. Белікова // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 434–439
7. Борова Т.А. Інноваційні інформаційні технології у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням студентам ВНЗ / Наука і освіта. №3, 2013. С. 25-28
8. Борщовецька В.Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики: Автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / КНЛУ. - К., 2004. - 20 с.
9. Бужиков Р. П., Бужикова Р. І. Дидактичні особливості інноваційно-

- комунікаційних та Інтернет-технологій // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України. Дод. 3. Т. V (12). – 2008. – С. 71–78.
10. Варава С. В. Використання системи вправ для формування професійно орієнтованої лінгвістичної компетентності в іноземних студентів на початковому етапі навчання / С. В. Варава // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2016. – Вип. 28. – С. 23–32. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://orcid.org/0000-0489-625X>.
 11. Вороніна Г. Р. Комп'ютерно орієнтовані технології у процесі вивчення іноземних мов / Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. Випуск 27. 2013. – С. 250-255
 12. Галицька М. М. Реалізація Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти у процесі навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах сфери туризму // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Житомир, 2004. Вип. 19. С. 80–82.
 13. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: дис... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2006. 369 с.
 14. Горбатюк Л.В. Мобільні додатки як засоби формування іншомовної лексичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей / Горбатюк Л.В., Кравченко Н.В., Алексеєва Г.М., Розумна Т.С. // Інформаційні технології і засоби навчання, 2019, Том 74, №6. – С. 150-164.
 15. Горбунова, Н.В. Лексична компетенція дітей дошкільного віку в сучасних дослідженнях / Н.В. Горбунова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2010. – Вип.8. – С. 85–91.
 16. Гордійчук Ю. Формування лексичної компетенції студентів-економістів як складової професійного мовлення / Ю. Гордійчук, Ю. Причина // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2013. - № 5. - С. 75-83
 17. Горелова Л. М. Формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економістів / Л. М. Горелова // Наукові праці Миколаївського державного

- гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Сер. : Педагогічні науки. - 2008. - Т. 97, Вип. 84. - С. 101-104.
- 18.Гринюк Г.А., Семенчук Ю.О. Відбір навчального матеріалу для формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економістів // Іноземні мови. - 2007. - № 2. - С. 30-34.
- 19.Дишлева І. С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі / І. С. Дишлева. – К.: Освіта, 2010. – 52 с.
- 20.Жуковський В.М., Сімак К.В. Класифікація технічних засобів нового покоління у процесі викладання англійської мови у ВНЗ. Електронний ресурс: <https://naub.oa.edu.ua/2015>
- 21.Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. С.Ю.Николаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
- 22.Заярна І.С. Деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови / Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Педагогічні науки, 2015. Випуск 4
- 23.Іванова О.О. Інформаційно-комунікаційні технології у процесі формування професійно орієнтованої лексичної компетентності / Advanced Education, 2014. Випуск 1. – С. 21-29
- 24.Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування: Колективна монографія [Т. І. Коваль, П. Г. Асоянц, Т. М. Каменева, Н. В. Майєр, О. С. Синєкоп, В.В. Стрілець, А. Ю. Чуфарлічева. Заг. ред.: Т. І. Коваль]. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2012. – 280 с.
- 25.Каменева Т.М. Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи майбутнього менеджера-економіста в процесі вивчення ділової англ. мови // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. - 2005. - Випуск 8. - С. 168-175.
- 26.Каменський, О. І. Методика формування англomовної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерних технологій. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – Теорія та методика навчання: германські мови / Каменський О. І. – Одеса, 2009. – 20 с.
- 27.Колесник А. О. Комп'ютерні програми для навчання іноземної мови студентів

- / А. О. Колесник, О. Ф. Белікова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 763–770.
28. Коломінова О.О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку процесі навчання усного англомовного спілкування: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02 / КДЛУ. – К.,1998. – С. 62.
29. Кондратенко М. В. Сучасні комп'ютерні технології навчання в сфері іноземних мов / М. В. Кондратенко, О. М. Трищ., Л. В. Саватєєва // – Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2012. – Вип. 1 (15). – С. 467–471.
30. Котловський А. Система вправ для формування англомовної лексико-граматичної компетентності майбутніх економістів. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2017. № 1. С. 121-127.
31. Липська І. І. Особливості формування англомовної лексичної компетенції продуктивного усного мовлення у студентів-магістрів економічних спеціальностей / Липська І. І. Мединська С. І. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2011. Випуск 27. С. 144-148.
32. Макаренко, І.П. Формирование у студентов рецептивных лексических навыков на основе системы текстов для чтения : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд.пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / И.П. Макаренко. – Минск, 2010. – 26 с.
33. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за заг. ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
34. Методологічні аспекти формування професійних якостей фахівців торговельно-економічної сфери в процесі вивчення іноземних мов в умовах інформатизації суспільства : монографія / І. В. Удовенко, М. В. Арделян / – Х.: ХДУХТ, 2016. – 130 с.

- 35.Новосьолова В. Методи, прийоми й засоби навчання в процесі формування лексичної компетентності учнів 5–7 класів / В. Новосьолова // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 3 (113). – С. 19–23.
- 36.Осадчий В. В., Симоненко С. В. Іноземна мова як засіб формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-програмістів // Інформаційні технології і засоби навчання, 2017. №. 58, Вип. 2, с. 38–48
- 37.Осова О. О. “Теоретико-методичні засади реалізації інноваційних технологій навчання іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах”, дис. д-ра пед. наук, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків, 2018.
- 38.Подопригора Н. В. Організація та результати педагогічного експерименту з упровадження методичної системи навчання математичних методів фізики у педагогічних університетах / Н. В. Подопригора // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. - 2015. - Вип. 21. - С. 126-129.
- 39.Романов І. І. методичні засади формування професійно орієнтованої лексичної компетентності на заняттях з іноземної мови в майбутніх правознавців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. №62, Т. 2. С. 157-162
- 40.Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе эффективности управления и организации учебного процесса "Компьютерные (новые информационные) технологии обучения" / Г. К. Селевко [Электронный ресурс], 2004. Режим доступа <http://www.rusedu.info/Article114.html>
- 41.Семенчук Ю. О. Використання технологій інтерактивного навчання студентів-економістів термінологічної лексики. Іноземні мови. 2009. № 4. С. 31-35.
- 42.Семенчук Ю.О. Аналіз та інтерпретація результатів методичного експерименту // Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи: Тези конференції. - Тернопіль: ТДЕУ, 2006. - С. 269-271.
- 43.Семенчук Ю.О. Психолого-педагогічні передумови формування лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей // Психологія і суспільство. – 2006. – № 4. – С. 123–128.

44. Семенчук Ю.О. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : – 13.00.02 – Теорія та методика навчання: германські мови / Семенчук Ю.О. – Київ, 2007. – 27 с.
45. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності молодшого школяра шляхом використання слова в різних контекстах/ Н. М. Сіранчу// Сборник научных статей. Педагогика: Приоритетные направления науки, 2015. – с. 37-44
46. Склярченко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Склярченко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.
47. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції // Іноземні мови. – 2010. – №4. – С. 16-23.
48. Шандра Н. Етапи і вправи для формування англомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому писемному спілкуванні майбутніх фахівців інформаційних технологій. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2018, №10. С. 260-272.
49. Швачич Г.Г., Толстой В.В., Петречук Л.М., Іващенко Ю.С., Гуляєва О.А., Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2017. –230 с.
50. Щерба Н. С. Використання віртуальних навчальних середовищ Edmodo та Easygenerator у професійній підготовці майбутніх учителів іноземної мови // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури, 2017. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/24406/1/%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0.pdf>
51. Ярема, І.А. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей / Ярема І.А // Вісник Запорізького національного університету. – № 1 (17). – 2012. – С. 197-203

52. Adolphs Svenja, Schmitt Norbert. *Lexical Coverage of Spoken Discourse // Applied Linguistics*. - 2003. - Vol. 24. No. 4. - P. 425-438.
53. Barrett B. *The Internet and Business English / B. Barrett, P. Sharma*. - Oxford: Summertown Publishing, 2003. - 198 p.
54. *Certificate in Advanced English. Handbook for teachers for examinations from December 2008*. - Cambridge: University of Cambridge Local Examinations Syndicate, 2007. - 97 p.
55. Clark K. *The design and implementation of an English immersion program / K. Clark // The ABC's of English immersion: A teacher guide*. - Washington, DC: Center for Equal Opportunity, 2000. - 44 p.
56. Coyle D. *CLIL - a pedagogical approach from the European perspective / D. Coyle // Encyclopedia of language and education / Ed. By Nelleke van Deusen-Scholl and Nancy H. Hornberger*. - New York: Springer, 2007. - Vol. 4: Second and foreign language education. - P. 97-111.
57. Cravotta J. *Communicative Competence: Intercultural Understanding and International Tourism / J. Cravotta // The Asian EFL Journal Quarterly – Road Town : Asian EFL Journal Press. – 2007. – Vol. 7. – P. 33–39*
58. Dam L. *Plenary: Developing learner autonomy - preparing learners for lifelong learning / L. Dam // IATEFL 2002. York Conference Selections / Ed. By A. Pulverness*. - Whitstable, Kent: IATEFL, 2002. - P. 41-52.
59. Egbert J. L. *Conducting research on CALL / J. L. Egbert // CALL research perspectives / J. L. Egbert & G. M. Petrie (Eds.)*. - Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2005. - P. 3-8.
60. Frendo E. *How to teach Business English / Evan Frendo*. - Harlow, Essex: Pearson Education Limited, 2005. - 162 p.
61. Goddard R. J. *Teaching English for international business / Robert John Goddard*. - Sandy, Bedfordshire: Authors On Line, 2007. - 510 p.
62. Graddol D. *English Next. Why Global English May Mean the End of English as a Foreign Language / David Graddol*. - British Council, 2006. - 128 p.

63. Gunnarsson B-L. Professional communication / B-L. Gunnarsson // Encyclopedia of language and education. Vol.4: Second and foreign language education / Ed. By Nelleke van Deusen-Scholl and Nancy H. Hornberger. - New York, NY: Springer, 2007. - P. 83-95.
64. Harmer J. The practice of English language teaching / Jeremy Harmer. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007. – 448 p.
65. Morrison B. R. Learning lessons: implementing the Autonomy Approach / B. R. Morrison // T. Pattison (Ed.). IATEFL 2012. Brighton Conference Selections. - Whitstable, Kent: IATEFL, 2012. - P. 73-75.
66. Nesselhauf Nadja. The Use of Collocations by Advanced Learners of English and Some Implications for Teaching // Applied Linguistics. - 2003. - Vol. 24. No. 2. - P. 223-242.
67. Sharma P. Integrating the World Wide Web into language courses / P. Sharma // Business Issues. - 2003. - Issue 3. - P. 5-6.
68. Sharples M. A Theory of Learning for the Mobile Age / Sharples M., Taylor J., Vavoula G. // The Sage Handbook of E-Learning Research / R. Andrews & C. Haythornthwaite (eds.). – London: Sage, 2007. – P. 21–47.
69. The ABCs Case Teaching / Golich V. L., Boyer M., Franko P., Lamy S. – Institute for the Study Diplomacy, 2000. – 81 p.

Додаток А
Комплекс вправ

SUMMARY

Dynamic development of international cooperation, Ukraine's integration into the European and world environment determines new requirements to the study of foreign languages, in particular English as a language of international communication. The processes of world globalization open new perspectives of professional self-realization for future economists, providing many opportunities for new experience and career growth. In the context of certain international trends, the strategic objective of the national educational policy is to train future specialists taking into account the current needs of international partnership in different fields, in particular the economic sphere.

The main aspect of learning English is the formation of speech competence, one of the most important components of which is lexical competence. At the same time, it should be taken into account that different areas of communication have their own specifics. That is why, in the modern system of higher education, special attention should be paid to the process of teaching the foreign language in the professional sphere, which enables future economists to communicate in specific business, scientific and industrial surroundings.

The questions of forming the English language lexical competence in its various aspects were studied by domestic and foreign scientists. In particular, the works of such authors as: S. Yu. Nikolaeva [2], N.M. Siranchuk [7] N.V. Gorbunova [3], I.A. Yarema [6] and others.

Professional communication and communicative competence of future economists have been fruitfully studied by such researchers: A. I. Kamensky [1], Yu. A. Semenchuk [9] Yu. Yu. Gordeychuk, Yu. V. Pruchina [10], L. M. Gorelova [11], G.A. Grinyuk [12] and others.

However, the analysis of scientific research shows that the issues of forming English lexical competence in professionally oriented speech of future economists are not fully disclosed. In particular, the organization of English distance learning with the help of information and computer technologies; applying of own mobile devices in the educational process; problems of authentic materials selection for

formation of lexical competence of future economists with the use of computer technologies; lack of a unified approach of scientists to the issue of computer technologies typologization in the study of foreign languages, as well as other issues require further development. The mentioned above determines the urgency of the research topic “The Development of English Lexical Competence of Future Economists with the Help of Computer Technologies”.

The aim of the research is to theoretically establish, practically develop and experimentally test the methodology of English lexical competence development with the application of computer technologies for future economists.

Achievement of the research aim implies the following **tasks**:

1) To study the essence and structure of the English language lexical competence of future economists.

2) To systematize the professional prerequisites for the formation of English language lexical competence in the economic sphere.

3) To substantiate typologization of information and computer technologies as a modern tool of formation of English language lexical competence of future economists.

4) To consider the procedure of selecting the material for formation of the English language lexical competence in the professional economic sphere.

5) To determine the stages of formation of the English language lexical competence of future economists with the help of computer technologies.

6) To create a subsystem of exercises for formation of the English language lexical competence of future economists using computer technologies.

7) To experimentally check the effectiveness of the author's methodology.

8) To formulate methodological recommendations on forming the English language lexical competence of future economists using the information and computer technologies.

The object of the research is the process of professionally oriented English language teaching of future economists.

The subject of the research is the methodology of English lexical competence development with the application of computer technologies for future economists.

The hypothesis of the research is based on the assumption that the efficiency of training of future economists of professional lexis will be high under the condition of the use of information and computer technologies as a modern tool of education, in compliance with the stages of the English language lexical competence formation process and application the subsystem of author's exercises.

Methods of scientific research. Realization of the research tasks and achievement of the research aim presupposes the use of methods: *theoretical* - component analysis, synthesis, generalization, which allows to systematize scientific sources and normative documents on theoretical, methodical and practical aspects of lexical competence; *empirical* - scientific observation of the organization of the educational process, methodical experiment to prove the hypothesis of the research on the effectiveness of the developed author's method.

The scientific significance of the research work is determined by its considerable contribution to the methodology of English teaching process for professional economic purposes: the methodology was substantiated, developed and experimentally tested; the didactic material was selected; the stages of the English language lexical competence formation for future economists were identified; the subsystem of exercises for training future economists with the use of information and computer technologies was created; theoretical and methodological aspects of the method of English language lexical competence formation for future economists were specified; typologization of information and computer technologies of English linguistic lexical competence for students of economic specialties was further developed.

Theoretical significance of the work consists of scientific and methodical systematization of the lexical competence structure; formalization of professional prerequisites for the English language lexical competence among students of

economic specialties and use of information and computer technologies in foreign languages teaching.

The practical value of the research work accounts for the possibility to use its results and conclusions in the educational process for students of the economic faculty. The subsystem of exercises for the English language lexical competence development and methodical recommendations for the use of the author's method of teaching for future economists were suggested. The results of the research can serve as a basis for teaching English to students of economic specialties of non-linguistic higher education institutions; for introduction of professional disciplines in English into the educational process; for preparation of educational and methodical materials (manuals, methodical recommendations, etc.); for further research of scientists in philology, teachers of economic specialties departments of higher education institutions of Ukraine.

As a result of the scientific research, the methodology of development of the English language lexical competence of future economists using information and computer technologies was theoretically justified, practically implemented and experimentally tested. Obtained theoretical, methodological and practical results allow us to summarise the following conclusions:

1) The analysis of scientific literature shows that the English language lexical competence of future economists is a complex of knowledge, skills and abilities, that allows to use correctly the vocabulary in the process of professionally oriented English communication in the economic sphere. The structure of English language lexical competence in professionally oriented written and oral communication includes the corresponding knowledge, skills and abilities in harmonious interaction with lexical awareness.

2) The study of professional prerequisites for the formation of the English language lexical competence of future economists allows us to highlight the following tasks: acquisition of terminological professional vocabulary (including terms and abbreviations) to ensure understanding and detailed broadcasting within the framework of economic topics of various complexity; development of skills to

search for necessary analytical, statistical, normative, methodological economic information from various sources; formation of necessary skills for further evaluation, comparison, critical analysis of social and economic phenomena using professional terminology etc.

3) It has been established that in order to increase the efficiency of the English language lexical competence development in professionally oriented training, it is necessary to introduce modern information-computer technologies in the educational process. An overview of advantages and problem aspects of using of information and computer technologies in foreign language teaching was conducted. The methodological potential of the introduction of information and computer technologies is proposed to be considered in two directions: expansion of didactic possibilities on search, processing, analysis, use and presentation of educational information and activation of the educational process by increasing students' motivation.

The main problems of computer technologies using in foreign languages teaching are systematized, in particular: technical, legal, methodological, psychological and pedagogical, qualification of the teacher and lack of funding.

It has been substantiated that typologization of information and computer technologies is an important tool in the methodology of research of foreign language competence. Based on the generalization of the existing researches, it was proposed to formalize typologization of computer technologies in foreign language teaching by the following criteria: accessibility, method of communication, availability of a portal for the teacher, availability of information and communication component, means and degree of use of information and computer technologies in teaching activities.

From the scientific and methodological point of view, the generalized typologization of information and computer technologies in foreign language teaching makes it possible to understand their essence and role in the formation of English language lexical competence, to identify those individual segments that require improvement and further development. In practical terms, typologization of

the information and computer technologies provides a reasonable approach to the choice of forms and tools of computer technologies in the English language lexical competence development, which contributes to the modernization of the language education system in Ukraine and increase the efficiency of the educational process.

4) The analysis of scientific papers made it possible to establish that the main type of educational material for the formation of English language lexical competence of professional economic direction are authentic professional texts, audio and video materials. At the same time, the following sources were singled out, which are expedient to use in the process of selecting the material for forming the English language lexical competence of the professional economic sphere: scientific publications, analytical and statistic materials, legislation, authentic samples of business documents, conference results and so on. These authentic sources are visual samples of the language norm of business communication, which can be really used in further professional activity. Such material can be an effective means of motivating students and increasing their interest in the learning process.

5) English language lexical competence development for future economists should be considered with the following stages: semantization, automation, reproduction. The stages are defined in detail, taking into account the specifics of professionally oriented economic vocabulary and the prospects of using information and computer technologies. At the same time, the use of modern information and computer technologies at all stages of the English language lexical competence development provides additional opportunities and advantages, allows to automate, accelerate and make the learning process more efficient.

6) In accordance with the stages of the English language lexical competence formation, a subsystem of exercises using computer technologies was developed. Suggested subsystem of exercises logically and consistently takes into account the specifics of each stage.

There are following examples of exercises at the semanticization stage: selection of synonyms / antonyms; transcription of abbreviations; translation; explanation of professional terminology in English, etc.

The second stage includes exercises to search for necessary information in the texts; grouping words according to different attributes; filling in gaps in sentences, etc.

In the third final stage, it is advisable to use problem-search training methods, professional discussions, practical case methods, business games and simulations, group presentations with subsequent discussion, and so on.

7) For the experimental study of the process of forming the English language lexical competence of future economists, we chose a methodical experiment. The experimental training took place in the first semester of 2020-2021 academic year. Due to the epidemiological situation in the region, the training was conducted online using information and computer technologies. The results of the experimental training demonstrate an increase in the efficiency of training provided with the help of computer technologies in the educational process. The use of information and computer technologies in English language teaching is especially important in the organization of distance learning (online learning) and for self-dedicated work of students.

8) On the basis of a critical analysis of scientific and methodological literature in the chosen direction of research, development of methods for the formation of English lexical competence of future economists using information and computer technologies, experimental training and interpretation of the results of the experiment, methodological recommendations for the organization of training of students-economists of 2-3 courses were formed.

So, as a result of the conducted research, the hypothesis was confirmed that the training efficiency of future economists of professional lexis will be high under the condition of the use of information and computer technologies as a modern tool of education, in compliance with the stages of the English language lexical competence formation process and application of the subsystem of author's exercises.

Key words: English language lexical competence, information and computer technologies, professional lexis, future economists